

TROCKİST



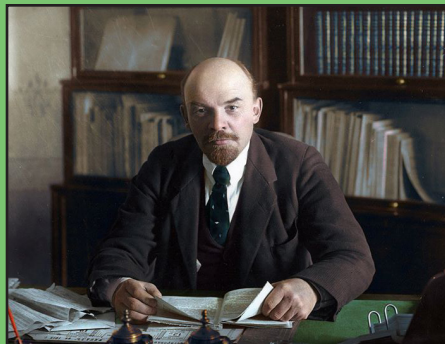
Yeni devrimci dalga ve olasılıklar



**Pinochet'den Piñera'ya
neoliberalizmin bilançosu**

**İran, Lübnan ve
Irak proleterlerinin
ayaklanmalarına
ihanetlerin bir bilançosu**

**2020'ye başlarken:
Yeni yüzyılın sınıf
mücadeleleri ve
sosyalizmin yükselişi**



**Morales darbecilerle
neden anlaştı?**

**Lenin Kornilov'la neden
anlaşmadı?**

**Kızıl ekime giden yol:
Rus devrimcileri hangi
şartlarda savaştı**

Troçkist
Üç Aylık Dijital Yayın

Sahibi ve Yazı İşleri

Müdürü:

Görkem Duru
(Enternasyonal
Yayıncılık)

Genel Yayın Yönetmeni:

Kaan Gündeş

Yayın Kurulu:

Atakan Çiftçi
Görkem Duru
Murat Yakın
Muhittin Karkın

Yönetim Yeri:

Simitçi Tahir Aralığı,
No: 3/5- Üsküdar
İstanbul

gazetenisan@gmail.com
http://gazetenisan.net/
www.facebook.com/
gazetenisan/

Tel: 0212 577 54 92

Yayımlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir. Dergideki yazı ve fotoğraflardan, kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İçindekiler

Sunuş 3

Yeni devrimci dalga ve olasılıklar 4



Küresel protesto dalgası Türkiye'ye ulaşır mı? 13

Pinochet'den Piñera'ya: Neoliberalizmin kısa bilançosu 14



Rejimi yönetenler Şii olunca, ayaklanmalar gerici mi oluyor? 22

Morales darbecilerle neden anlaştı? 30



Yeni yüzyılın sınıf mücadeleleri ve sosyalizmin yükselişi 36

Kızıl Ekim'e giden yol: Rus devrimcileri hangi şartlarda savaştı 40





Sunuş

Bu yayın, hazırladığımız ilk politik/teorik iletişim ve tartışma aracı değil. Muhtemelen de sonuncusu olmayacak. Sınıf mücadelesinin ihtiyaçları gereğince, neredeyse elli yıla varan bir devrimci Marksist inşa süreci boyunca benzer pek çok araçlar geliştirdik. Amacımız her zaman Marksist teoriyi ve politikayı her türlü reformist, Stalinist, ikameci ve/veya anarşizan saldırılara karşı savunmak ve günün sosyalizm mücadelesine ışık tutmasını sağlamaya çalışmak oldu.

Bugün de bu ihtiyaç sürüyor. Devrimci sosyalizm mücadelesinin üzerine düşmüş olan Stalinizm karanlığının Sovyet bürokrasisine karşı verilen 1989 mücadeleleriyle birlikte dağılmaya başlamasından sonra, işçi sınıfı hareketinin üzerine başka türden bürokratik, reformist ve karşıdevrimci karartılar üşüşmeye başladı. Emperyalist çağın sona erdiğini iddia eden Negrici “çokluk” hareketçiliğinden Chavezci “militar-burjuva sosyalizmi”ne kadar pek çok akım dünya ölçeğinde sosyalizm mücadelesini ciddi biçimde etkiledi. Komünist düşüncenin Stalinist çarpıtmasından uzaklaşmaya çalışan pek çok samimi aktivist bu akımların ağına düştü. Bunda elbette, devrimci Marksist akımın yeter-

sizliklerinin yanı sıra, arka kapıdan tekrar içeri girmeye çalışan yeni (ve tabii eski) Stalinist akımların oportünist manevraları da etkili oldu.

Bu açıdan, yayınınımızın en önemli hedeflerinden biri, devrimci Marksizmi bu anlayışlara karşı savunmak, bu doğrultuda gerçek devrimcilerle iletişimi ve tartışmayı sürdürmek olacak. Ve tabii buna bağlı olarak da devrimci proleter programı geliştirmek, onu mücadeleci öncülere iletmek, bunu onlarla tartışmak ve devrimci partinin inşasını sürdürmek...

Tam bu noktada, yayının adının neden “Troçkist” olduğu sorusu gelebilir. Çünkü biz devrimci Marksistler bu sıfatla tanınıyoruz. Çünkü bu sıfat nedeniyle sadece hâkim sınıfların değil, yobaz Stalinistlerin de saldırılarına uğradık... Ama her zaman devrimci Marksist teoriyi, programı, partiyi ve eylemi tüm saldırılara karşı savunup geliştirenlerin biz Troçkistler olduğumuz fikrinden ayrılmadık. İşçi sınıfı bir gün tüm insanlığı barbarlıktan kurtarmaya öncülük edecekse, bu Marksizm-Leninizmin çağımızdaki sürdürücüsü olan Troçkizmin enternasyonalist bayrağı altında olacaktır. Bu nedenle biz Troçkistiziz...



Yeni devrimci dalga ve olasılıklar

Muhittin Karkın

2019 yılının son aylarında geçen yüzyılın sonlarına doğru başlayan sistem karşıtı mücadelelerin en azından üçüncü büyük dalgasını yaşıyoruz. İlk dalgayı neoliberalizmin küreselleşme evresinin başlangıcında, 1990'larından 2000'lerin ortalarına kadar süren ve çoğunlukla IMF'ye, Dünya Bankası'na, G8 toplantılarına, Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı sürdürülen kitlesel protestolar oluşturmuştu. Bu seferberlikler dünya emekçi kitlelerinin bilincinde önemli sıçramalara yol açıp pek çok iktidarı (özellikle Latin Amerika'da) alaşağı etmeyi başarmıştı. Bu dönemin uluslararası siyasi arenadaki yansımaları ise Chavizm'in yükselişi olmuştu. Venezuela'nın yanı sıra Ekvador ve Bolivya'da halkçı liderler iktidara yükselmiş, Chavez'in ağzından "21. Yüzyıl sosyalizmi" nerdeyse ideolojik bir referans haline gelmişti.

İkinci büyük dalga ise 2008 dünya kriziyle birlikte önce Avrupa ülkelerinde ve ABD'de kendini göstermişti. Başta İspanya'daki "Öfkeliiler" hareketi (Indignados) olmak üzere, Portekiz, İtalya, Fransa ve Yunanistan'daki yaygın grev hareketleri; ardından ABD'deki "Wall Street'i İşgal Et" (Occupy Wall Street) seferberliği, neoliberalizmin kemer sıkma politikalarına, bunun yol açtığı yoksulluğa ve finans kapitalin diktatörlüğüne karşı Kuzey dünyasını ayağa kaldırmıştı. Ama bu dalganın dünya ölçeğinde yaygınlaşması Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da patlayan halk ayaklanmaları oldu. Tunus, Mısır ve Libya'da diktatörlükler devrildi; Suriye, Bahreyn ve Yemen'de devrimci seferberlikler gerçekleşti.

Her iki dalganın karakterini ve yol açtığı siyasi, sosyal ve askeri sonuçları pek çok çalışmamızda değerlendirdik, çeşitli sonuçlar

çıkardık; incelemeye de devam ediyoruz. Ama bugün, sadece genel bir tanım olarak üçüncü dalga diye adlandırabileceğimiz, 2019'da başlayan kitle ayaklanmalarının özelliklerini ve olası sonuçlarını, bunları önceki mücadelelerden ayırt eden özelliklerini ele almamız gerekiyor. Ama önce 2019 içinde patlak veren bu seferberlikleri hatırlayalım.

Seferberlikler, isyanlar

İki Kuzey Afrika ülkesinde, Sudan ve Cezayir'de gerçekleşmekte olan kitle seferberlikleri Nisan ayında önemli politik sonuçlara yol açtı. Sudan'da 2018 sonunda patlak veren infialli başlatılan nedenler gıda maddelerindeki devlet desteğinin çekilmesi, ekmek ve akaryakıt fiyatlarının artırılmasıydı. Bu taleple yola çıkan emekçi halk, sorunların çözümünü politik sistemin değişmesinde aramaya yöneldi ve Ömer el Beşir iktidarını sorgulamaya baş-

ladı. Sonuçta 1989'da darbeyle devlet başkanı olan el Beşir, 30 yılın ardından gene ordu tarafından görevden alındı. Cezayir'de ise protestolar dalgası Şubat ayında, 82 yaşındaki devlet başkanını Abdülaziz Buteflika'nın o yıl içinde yapılacak olan başkanlık seçimlerinde bir dönem daha aday olma niyetinde olduğunu açıklaması üzerine patlak vermiş, daha sonra Buteflika'nın adaylıktan vazgeçtiğini açıklamasına rağmen seferberlikler rejimin kendisine yönelmişti. Bu noktada ordu (tıpkı Sudan'da olduğu gibi) rejimi kurtarabilmek için Genelkurmay Başkanı Ahmed Gaid Salah'ın ağzından, "krizden çıkılabilmesi için" Buteflika'nın görevden alınmasını istemiş ve yaşlı başkan böylece görevinden istifa etmişti.

Haziran ayında da önemli kitle seferberliklerine tanık olundu. Nisan'da Çin'in bir Özel İdari Bölgesi olan Hong Kong halkı suçluların Çin'e iadesi tasarısına karşı ayaklanmıştı. Başlangıçta yönetimin sert baskı yöntemleriyle durdurmaya çalıştığı protestolar dinmedi; öyle ki 9 Haziran günü 7 milyonluk nüfusun neredeyse dördte biri sokaklara dökülerek mücadeleyi sürdürdü. Tasarının ertelenmesi seferberliği dindirmede ve kitlelerin talebi yeni demokratik sloganlarla, bu arada Çin'den bağımsızlık istemiyle çeşitlendi. Eylül başında Hong Kong lideri Carrie Lam'ın Çin'e iade düzenlemesinden vazgeçtiği açıklandı. Gene Haziran'da Puerto Rico'da genel vali Ricardo Rosello'nun diğer yöneticilerle gazetecileri, kadınları, homoseksüelleri ve 2017 Maria Kasırgası kurbanları alaya alan yazışmaları ortaya çıkınca halk yozlaşmış yönetime karşı sokaklara döküldü

ve valinin istifasını talep etmeye başladı. İkinci haftanın sonunda Rosello görevinden istifa etmek zorunda kaldı. Honduras'ta Nisan sonlarında devlet başkanı Juan Orlando Hernández'in ABD desteği ile gerçekleştirmek istediği reformlar ve özelleştirmelere karşı öğretmenler, öğrenciler ve doktorlar, sağlık ve eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesine karşı grev ve protesto eylemlerine giriştiler. Hükümetin reformları askıya aldığını açıklamasına karşın bunu yeterli bulmayan emekçiler, özelleştirme planının tümünden iptalini talep ettiler. Pek çok kentte düzenlenen kitlesele protestoların yanı sıra on binlerin sokağa çıktığı başkent Tegucigalpa'da ABD büyükelçiliğinin giriş kapısı lastikler yakılarak ateşe verildi.

Yılın son çeyreğinde sahneye birden Güney Amerikalı kitleler çıktı: Ekvador, Şili, Kolombiya, Haiti. Ekvador'da devlet başkanı Lenin Moreno'nun IMF ile kemer sıkma uygulamaları ve özelleştirmelerle dolu anlaşmayı imzalamasının ardından 2 Ekim'de ilk grev ve protestolar dalgası patlak verdi. Protestolara CONAIE'nin (Ekvador Yerli Uluslar Konfederasyonu) katılması gösterilerin bir halk ayaklanmasına dönüşmesine yol açınca Moreno hükümeti başkentten kaçtı ve nihayet 13 Ekim'de Moreno IMF anlaşmasını yürürlüğe sokacak olan 833 sayılı kararnameyi iptal etti. Şili'de ise 18 Ekim'de devlet başkanı Sebastián Piñera ulaşım ücretlerine yapılan zam sonrası öğrencilerin başlattığı protesto gösterileri büyük ölçekli bir halk ayaklanmasına dönüştü. Piñera'nın olağanüstü hal ilan edip orduyu kitlelerin karşısına sürmesine rağmen de-

vam eden seferberlikler sonuçta tüm bir rejimi sorgular hale geldi ve diktatör Pinochet döneminden kalma anayasanın tümüyle değiştirilmesi talebini güçlü bir biçimde gündeme soktu. 21 Kasım'da Kolombiya'da devlet başkanı Ivan Duque hükümetinin ücretler ve emeklilikle ilgili planladığı değişikliklere karşı on binlerce işçinin katıldığı bir genel grev gerçekleştirildi ve seferberlik eski Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) ile yapılan barış anlaşmasının tam olarak uygulanmamasının ve toplum liderlerine yönelik gerçekleştirilen suikastların protestosuyla devam etti. Haiti'deki dördüncü ayaklanma ise 15 Eylül'de başladı. Bu kez bardağı taşıran ise devlet başkanı Jovenel Moïse'nin de dahil olduğu büyük bir yolsuzluk skandalının açığa çıkması oldu. Haiti'de, ilk kitlesele protesto gösterileri 16 ay önce, başta ekmek olmak üzere gıda fiyatlarındaki artışlardan ve devlet ve hükümette açığa çıkan yolsuzluklara karşı başlamıştı ve halen de sürmekte.

Latin Amerika ülkelerindeki taşların yerinden oynamasıyla hemen hemen aynı zamanda Ortadoğu halkları da isyandı. 17 Ekim günü Lübnan'da kitleler hükümetin WhatsApp ve benzeri internet aramaları sağlayan uygulamaları günlük 0,20 dolar vergilendireceğini açıklaması üzerine sokaklara döküldü. Ama bu sadece isyanı patlatan ateşleyici unsurdu. Tüm etnik ve dinsel kesimlerden oluşan protestocular kısa sürede hedeflerine, ülkede yaşanmakta olan ekonomik krizin faturasını emekçilere ödetmeye yönelik kemer sıkma politikalarını gündeme getiren Saad el Hariri hükü-

metini koydular. Kitleler bununla da yetinmeyip meclisin ve tüm partilerin feshedilmesini, geçici bir teknokratlar hükümeti eliyle mezhepçi olmayan, laik bir anayasa hazırlanarak seçimlere gidilmesini ve halktan çalınan milyarlarca doların geri alınmasını gündeme getirdiler. Ve emekçilerin kararlı mücadelesinin sonucunda 29 Ekim'de başbakan Hariri istifa etmek zorunda kaldı. Iraklı kitleler de Ekim ayının başlarında işsizliği, yolsuzluğu ve İran'ın ülkenin içişlerine müdahale etmesini protesto amacıyla uzun erimli bir mücadeleye atıldılar. Ülkedeki sendikaların da desteklediği son derece çatışmalı seferberliklerin etkisiyle Cumhurbaşkanı Berham Salih, göstericilerin taleplerinin karşılanması için çalışmaların yapılacağını ilan etti. Başbakan Abdülmehtdi, "üniversite mezunlarına iş sözü" verirken parlamento Başkanı Muhammed el Halbusi de protestocuların taleplerini karşılamak için reformların kısa sürede uygulanacağını açıkladı.

15 Kasım'da bu kez İran halkı hükümetin benzine 3 kat zam yapıldığının açıklanmasının ardından ülkenin birçok kentinde sokağa çıktı. Doğrudan hükümet karşıtı gösteriler sırasında 731 banka ve 140 kamu kuruluşu kundaklandı. Güvenlik güçleri tarafından kullanılan 50'den fazla üs ve 70 civarında akaryakıt istasyonu da saldırıya uğradı. Mollalar rejimi ayakta kalabilmek için resmi ve paramiliter güçlerle ayaklanmayı bastırma çabasına girişti. 2 Ocak 2020 günü ABD'nin İran Devrim Muhafızları Ordusu'na bağlı Kudüs Gücü Komutanı Süleymani'yi, Irak'ın başkenti Bağdat'taki havalimanına düzenlediği bir hava saldırısıyla öldürmesi ve İran'ın buna bir hafta kadar sonra ABD'nin Irak'taki Ayn el Esad hava üssüne ve Erbil'de Amerikan askerlerinin bulunduğu noktalara füzeler atarak yanıt vermesi, İran rejimi açısından ülkede antiemperyalist milliyetçi bir ruh hali yaratarak muhalefeti ezme fırsatı tanıdıysa da, füze atışları sırasında bir Ukrayna uçağını düşürerek 176 kişinin ölümüne neden olması, mollalara karşı protestoları yeniden canlandırdı, özellikle üniversite öğrencileri eylemlerini tekrardan yaygınlaştırmaya başladılar.

Avrupa'daki seferberliklere ise İspanya ve Fransa öncülük etti. İspanya'da Katalan bağımsızlık hareketi, ülkenin diğer kesimlerdeki ulusal sorunları da (Bask, Galiçya) yeniden canlandırmanın yanı sıra, giderek tüm İspanyol devleti ölçeğindeki monarşi karşıtı güçlerle birleşerek demokratik bir tsunamiye dönüşmeye yöneldi. Fransada ise sarı yeleklilerin bir buçuk yılı aşkındır süren demokratik seferberliğine, devlet başkanı Macron'un emeklilik yasasında gerçekleştirmeye çalıştığı karşı-reforma karşı işçi sınıfının muazzam ve sürekli genel grev hareketi de eklendi. Başka Avrupa ülkelerindeki kısmi grevlerin yanı sıra Finlandiya'da sanayi işçilerinin grevle sözleşmedeki "yıl da 24 saat ücretsiz çalışma" maddesini kaldırtmalarının ardından, memur sözleşmesinden de aynı maddenin çıkarılması talebiyle işçi ve memur sendikaları 27 Ocak'ta iki haftalık grev kararı aldılar.

Bütün bunlara 8 Ocak'ta Hindistan'da sanayinin yanı sıra bankalardaki, limanlardaki, ulaşım hizmetlerindeki, devlet daire-

lerindeki kamu çalışanları, çiftçiler ve tarım işçileri iş bıraktı. Modi hükümetinin ekonomi politikalarını ve ayrıştırıcı siyasetini protesto etmek üzere yaklaşık 250 milyon işçi, çiftçi ve tarım emekçisi, tüm zamanların en büyük grevini gerçekleştirdi.

Neoliberalizmin sonu mu?

Kitle mücadelelerindeki bu küresel ve hızlı yükseliş her kesimde neoliberal politikalara dayalı neokapitalist evrenin sonunun geldiği sorusunun yaygınlaşmasına yol açtı. Gerçekten de küreselleşmeyle birlikte el ele yürüyen neoliberalizm, 20. Yüzyılın son çeyreğinde ülke ekonomilerinin, tabii onunla birlikte dünya ekonomisinin belirleyici gerçekliği olmuştu, ama şimdi bir yandan emekçi kitlelerin neoliberal politikalarının sonuçlarına sert bir biçimde direnmeye başlamaları, öbür yandan emperyalist sistemin motor gücü ABD'nin korumacı politikalara yönelerek dünya ekonomisinde yeni bir "içe çekilme" eğilimi yaratması yaklaşık kırk yıllık bir dönemin kapanıp kapanmadığı sorgulamasına zemin hazırlamış durumda.

Aslında liberalizm, yani "serbest piyasa" anlayışı her daim kapitalizme içkin bir unsur olagelmıştır. Bazı dönemlerde ve bazı coğrafyalarda devlet kapitalizmi veya "devlet eliyle kalkınma" politikaları uygulanmış olsa bile, kapitalizmin rekabet ögesi en azından ulusal sınırlar içinde geçerliliğini korumuştur. Yeni liberal anlayış (neoliberalizm) ise, kapitalizmin 1970'lerden başlayarak içine sürüklendiği yapısal krize (kârlılık oranlarının düşüşü ve sermaye birikimi krizi) burjuvazinin bulduğu ve uygulamaya koyulduğu bir ekono-



mi politikası olarak gelişti. İlk aşamada elbette emeğin özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında elde etmiş olduğu mevzilere saldırıldı. Özel sektörde yaratılan sermayenin büyüebilmesi için ekonomik faaliyetin üzerindeki tüm sınırlamalar ve düzenlemeler kaldırıldı, “emek gücünün esnekleştirilmesi” uygulamalarıyla işçi sınıfının bir sınıf olarak varoluşunu olanaklı kılan mevzileri tahrip edildi. Üretim, kişisel kazanç ve şirket kârları üzerindeki vergiler tüketici halk kitlelerinin sırtına yüklendi. Kamu harcamaları en aza indirildi, kamu yatırımlarında ve hizmetlerinde yaygın özelleştirmeler gerçekleştirildi ve sermaye dolaşımının önündeki engeller kaldırıldı.

Neoliberalizmin ayırt edici ve belirleyici ögesi de ulusal sınırların dış piyasalara açık hale getirilmesi ve yerel üretim ve iç pazarlar üzerindeki her türlü korumacılığın ilgası oldu. Bu

neoliberal uygulamaların dünya ölçeğinde yaygınlaşabilmesinde, daha doğrusu emperyalizm tarafından diğer uluslar üzerine dayatılmasında Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) etkin olarak kullanıldı. Bu örgütlerin, emperyalizme bağımlı olmakla birlikte korumacı politikalar izleyen ülkeleri özellikle borçlandırmalar yoluyla “ikna” edemediği veya neoliberal politikaların uygulamasında iç direnişlerle karşılaşılacak durumlarda faşizan darbelerle hükümet ve rejim değişikliklerine girdi (örn. Türkiye ve Şili). Irak gibi bazı bağımsız ülkelerde ise doğrudan askeri operasyonlara ve savaş stratejisine başvuruldu.

Neoliberalizmin ideologlarının savunusu, bu sistem altında devletin ekonomik alandan çekilerek küçüleceği (küçülmesi gerektiği) ve böylece piyasaların tam bir serbestliğe kavuşacağı ol-

du. Hatta bunun bireyin demokratik alanının genişlemesiyle özdeş olduğunu savundular. Buna inanan pek çok sözde sol kesim de vardı, özellikle de işçi hareketi üzerinde hâlâ belirli bir nüfuzaya sahip olan sosyal demokrat akımlar. Böylece önde gelen bazı sosyal demokrat ve/veya sosyalist partiler aracılığıyla işçi hareketi neokapitalist dünyaya entegre edilebildi (Şili, Arjantin, Brezilya, İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya... vb.). Oysa bu büyük bir yalandı ve bu yalan özellikle 2008'deki yapısal çöküntüyle birlikte görünebilir hale gelmeye başladı.

Neoliberalizmi, zaten mutlak anlamda asla işlememiş olan herhangi bir sektöre ayrıcalığın tanınmadığı veya set çekilmediği serbest piyasa anlayışına dayalı klasik liberalizmden ayırt eden en önemli özellik, belirli uluslararası burjuvazilere ayrıcalık tanınmasını olanaklı kılan e-

ekonomik ve stratejik politikalar bütünü olmasıydı. Bunun gerçekleştirilmesi için de emperyalizm tüm askeri, ekonomik, politik ve kültürel aygıtlarını harekete geçirmekte tereddüt etmedi.

Bugün ise neoliberalizmi belirleyici politikalar olarak benimsemiş olan aynı sosyal demokrat hatta bazı sol çevrelerde, özellikle Trump'ın korumacı gözüken ekonomi politikalar izlemeye çalışıyor olmasından hareketle, küreselleşmeyle birlikte neoliberalizmin sonunun geldiği veya gelmekte olduğu ileri sürülmekte. Bu görüş sahiplerinin kalkış noktası, neoliberalizmin sınıflar mücadelesinin bir ürünü olmasından ziyade, bu mücadeleden neredeyse mutlak derecede bağımsız ekonomi yasalarının zorunlu bir sonucu olduğudur. Örneğin, onlara göre dünya ekonomisinin bir küreselleşme evresinde olduğunun göstergesi, dünya ticareti hacmindeki büyümenin dünya mal ve hizmet üretiminden daha büyük olmasıdır. Bu fark ne kadar büyüksün-

ya ekonomisi daha entegredir; sınır ötesi ticaret ve doğrudan dış yatırımlar, iç piyasaya yönelik olarak yapılan mal ve hizmet üretiminin üzerine daha fazla çıkmaktadır.

Gerçekten de 2008 çöküntüsünün ardından dünya ticaret hacminde ve doğrudan dış yatırımlarda bir yavaşlama söz konusudur ve küresel ekonomi ölçeğinde çoğu Çin'e karşı konulan 7 bini aşkın korumacı önleme başvurulmuştur. Öte yandan o döneme kadar özellikle "gelişmekte olan" ülkelere doğru akmakta olan sermaye hareketliliği ani bir dönüşle, krizin merkezi olan küresel finans merkezlerini oluşturan ülkelere yönelmiştir. Son OECD raporlarına göre küresel ölçekte doğrudan dış yatırımlar 2016'da yüzde 7 oranında azalmış ve küresel yurt içi hasılının yüzde 2,2'sine, yani küreselleşmenin en yaygın dönemindeki oranın yarısına inmiştir.

Bu ve benzeri yaklaşımlar ve ölçümler ekonometrik açıdan doğru olmakla birlikte genel e-

ğilimleri göstermek ve izlemekle sınırlıdır ve bu eğilimlerin neden ve nereden kaynaklandığına ilişkin bir bilgi sunmaz. Evet rakamlar küresel mal ve hizmet üretiminde ve sermaye akışlarında bir içe yönelişe işaret ediyor, ama bunu küreselleşmenin ve neoliberalizmin sonu olarak okumak yanlış olur. Söz konusu olan dünya ticaret ilişkilerinde bir parçalanma ve yeniden şekillenmedir. Trump'ın çoğu ülke içi seçim kaygılarıyla gündeme getirdiği ve "küreselleşme mağdurları" olarak görülen çalışan kesimlerin (ve onların sendikal örgütlerinin) desteğini sağlama amacına yönelik korumacı önlemleri, esas olarak bu emperyalist merkezin dünyadaki ekonomik ilişkiler kartlarını yeniden dağıtma çabasının ötesine geçmemektedir. Nitekim Trump, bir yandan Kanada ve Meksika ile, öte yandan da Çin'le karşılıklı ekonomik ve ticari anlaşmalar imzalamıştır. İngiltere de Brexit ile birlikte aynı doğrultuya yönelmiştir. ABD'nin uyguladığı korumacı önlemler-



rin, ABD'den ziyade diğer küresel ekonomik güçlere zarar vereceği de ortadadır.

Bugün neoliberal politikalar uygulayarak ekonomilerini şekillendirmiş ve sermaye birikimi stratejisini bu politikaların üzerine yerleştirmiş olan emperyalist veya gelişmekte olan hiçbir ülkede ne yeniden devletleştirmelere gidilmekte ne merkezi ekonomi planları uygulanmakta ne de iğdiş edilmiş emek yasalarında bir geriye dönüş gerçekleştirilmekte. Tam tersine, neoliberalizmin "ilkeleri" ağırlaştırılarak uygulanmaya devam ediyor. Neoliberalizme son verecek olan burjuva ekonomi yasaları değil sınıf mücadelesidir. Marksizm bize ekonomik krizleri bizzat kapitalizmin kendi işlerliğinin sonucu doğurduğunu, ama krizlerden çıkışın sınıf mücadelesine bağlı olduğunu göstermiştir. Çözüm politiktir.

Rejim sorunu

Neoliberalizm altında devlet gerçekte ne küçülüyor ne de tamamen ekonomik alandan çekiliyor. Tam tersine emek karşıtı yeni düzenlemelerle, devam eden özelleştirmelerle, tercihli sektörlerle dağıtılan teşvik ve kredilerle, şirket kurtarmalarıyla, yatırım tercihleriyle, vb. ekonomik alanda daha da müdahaleci bir işlev üstleniyor. Bu kadar değil. Neoliberal rejimler gerek uluslararası emperyalist şirketler gerekse uluslararası sermaye ile bağıntılı ulusal sanayi ve finans sektörleri çerçevesinde yaptığı tercih ve seçimlerle o ülkelerde devlet korumalı oligarşik kesimlerin oluşmasını olanaklı kılıyor. Eskiden bağımlı ve yarıömürge ülkelere özgü olarak görülen yozlaşmış, yolsuzluklarla çürümüş "klasik" yönetimler küresel

düzeyde yaygınlaşarak kayırmacı (clientelist) oligarşik rejimler haline geliyor. Gerek gelişmiş gerekse bağımlı, yarıömürge ülkelerde neoliberal rejimlerde görülen Bonapartistleşmenin maddi temeli burada yatıyor.

Neoliberal politikaların uygulanması, yürütme gücünün geleneksel devlet bürokrasisinin üzerinden atlayarak ayrıcalıklı sektörlerin ve şirketlerin önünün açılmasını, kredilerin ve diğer olanakların bu kesimlere tahsis edebilmesini gerektirdiğinden, yürütmenin klasik burjuva demokrasisine özgü güçler ayrılığı ilkesinden uzaklaşmasını olanaklı kılan düzenlemeleri zorunlu hale getiriyor. Yasama ve yargı denetiminden mümkün olduğunca bağımsızlaşmış, hatta erkleri bizzat kendisinin denetleyebildiği ve yönlendirebildiği rejimlerin inşası ise, bir yandan anayasal ve/veya yasal değişikliklerle bir yandan da kendisine biat edilebilecek, "güvenilir", "inanılır" burjuva önderlerin üretilip öne çıkarılması mekanizmasıyla gerçekleştiriliyor. Halk kitlelerinin neoliberal politikaların sonuçlarına karşı gelişen direnci de gene klasik demokratik mekanizmalar yerine Bonapartist baskıcı ve/veya sahte halkçı ve milliyetçi demagogilerle bastırılması zorunluluğunu doğuruyor.

Neoliberalizmin rejimlerde Bonapartistleşmeye yol açan bu mekanizmaları dikkate alındığında, çoğu ekonomik taleplerle patlak veren yeni seferberlikler dalgasının neden kısa sürede rejimlere karşı demokratik taleplerle dolu isyanlara dönüştüğü anlaşılabilir. Sudan, (gıda maddelerine getirilen zamlar), Honduras (emek karşıtı reformlar ve özelleştirmeler), Ekvador (ke-

mer sıkma politikaları ve özelleştirmeler), Şili (ulaşım ücretlerine yapılan zam), Kolombiya (ücretlere ve emeklilik hakkına yönelik saldırı), Haiti (yolsuzluklar), Lübnan (İnternet iletişiminin vergilendirilmesi), Irak (işsizlik ve yoksulluk), İran (benzine zam), Hindistan (emek karşıtı düzenlemeler) gibi ülkelerde doğrudan neoliberal politikaların yol açtığı sonuçlara karşı patlayan seferberlikler hemen hepsinde sadece işbaşındaki hükümetlere değil, ama bu ülkelerde giderek daha baskıcı hale gelen rejimlere karşı ayaklanmalar halinde aldı. Sudan'da devlet başkanı, Lübnan'da başbakan iktidardan düştü. Ekvador'da devlet başkanı Lenin Moreno başkentten kaçtı. Öte yandan Şili'de seferberlikler Pinochet anayasasının bir kenara atılması ve egemen bir kurucu meclis aracılığıyla emekten yana yeni bir anayasanın hazırlanmasını gündeme yerleştirdi.

Bazı ülkelerde ise isyanlar doğrudan demokratik ve siyasi taleplerle patlak verdi. Hong Kong'da suçluların Çin'e iadesi yasasına karşı direniş sürekli bir demokrasi ve bağımsızlık mücadelesine dönüştü. Puerto Rico'da genel valinin erkek egemen, ırkçı ve halk düşmanı söylemine karşı başlayan protestolar valinin istifasını getirdi. Cezayir'de, iktidarda kalmakta ısrar eden rejimin sembolü Abdülaziz Buteflika, onunla birlikte rejimin batmasından korkan ordu tarafından saf dışı bırakıldı. İspanya'da Katalan ulusunun iki yılı aşkın bir zamandır süren bağımsızlık mücadelesi monarşiye karşı demokrasi kavgası haline geldi. Bu arada, uzlaşmacı bağımsızlıkçıların desteğiyle sosyalist parti ve alternatif sol koalisyonundan oluşan



yeni bir hükümet kuruldu.

Bütün bu demokratik ve devrimci isyanların oluşturduğu yeni seferberlikler neoliberal evrenin ölüm çanlarının çalmakta olduğuna işaret ediyor olabilir mi? Bu olasılığı olanaklı kılacak olanın yukarıda değindiğimiz gibi neokapitalist rejimleri süpürecek devrimci dönüşümler olduğunu dikkate alacak olursak bu soruya ancak belki diye yanıt verebiliriz, ama buna karar vermek için henüz çok erken. Mücadelelerin neoliberal iktidarları devirerek yerine emekten yana yeni devrimci bir düzenin yolunu açabilmesi, onların sınıf içeriklerine, hedeflerine ve örgütlenme düzeylerine bağlı olacak. Bu bakımdan bu ana kadarki seferberlik dalgasının kısa bir radyografisini çıkarabilmemiz gerekiyor.

2008 krizinin ardından özellikle Avrupa ülkelerinde bankalara ve finans kuruluşlarına karşı sokaklara dökülenler, bir önceki görece gelişme döneminde ge-

lirleriyle gene görece bir tüketim düzeyini yakalayan, ama krizle birlikte yaygın olarak zaten güvencesiz işlerini kaybeden, işleriyle birlikte gelecek planlarını, ipotekli evlerini, hatta ailelerini yitiren, yoksulluktan uzaklaştıklarını sanıp ani bir ekonomik çöküşe uğrayan ücretlilerden; işsiz genç meslek sahiplerinden; geleceğe dair umut besleyemeyerek düzen karşıtı haline gelen öğrenci kitlelerinden oluşuyordu. Bugün yaşadığımız seferberliklerde ise bunlara kentlerin varoşlarına itilmiş yoksul işsizler; geçinmeye bile yetmeyen güvencesiz kısa süreli işlerde çalışan emekçiler; yoksulluğa ve işsizliğe isyan edip bunun nedenini tamamen yozlaşmış iktidarlarda gören gençler de katılmış durumda. Bir bütün olarak baktığımızda, küresel ölçekte yaygınlaşan ayaklanmalara damgasını vuranların yoksul emekçiler olduğunu görmekteyiz.

Seferberliklerin bir diğer karakteri de bunların “kendiliğinden” biçimde patlak vermiş ol-

ması. Bu sözcüğü tırnak içinde kullanmamızın nedeni, esasen hiçbir kitle hareketinin tamamen kendiliğinden, yani kimse- nin çağırmasına gerek kalmadan doğmadığına işaret etmek istememiz. Yeni isyanlardaki kendiliğindenlik, Ortadoğu ve Kuzey Afrika devrimleri sürecinde olduğu gibi, mücadelelerin örgütlü güçlerin (partiler, sendikalar, vb.) çağıruları ve yönlendirmeleriyle başlamamış olması. Ama elbette bugün de mücadele çağırıcıları vardı ve onlar esas olarak yoksul ve işsiz gençler ve öğrencilerdi. İsyen çağırılarında sosyal medya araçlarından önceki Arap devrimlerinde olduğu gibi gene yararlanıldı, bunun en gelişkin örneğini Şili’de tanık olduk; ama örneğin Irak’ta, Haiti’de veya Ekvador’da yoksul gençlerin sokaklarda toplanması bile başlı başına bir ayaklanma çağırısı oluşturuyordu.

Ayaklanmaların hepsi devrim-

ci karakter taşıyor, ama sınırlı bir devrimci karakter. Kendiliğindenliğin (yukardaki anlamıyla) seferberliklere verdiği özellik, bunların mevcut kapitalist düzenleri bilinçli bir yıkıma sürüklenme ve yerine yeni bir düzen kurma perspektifinden yoksun olması. Ayaklanmalar Sudan'da el Beşir'i, Cezayir'de Buteflika'yı, Puerto Rico'da Rosello'yu, Lübnan'da el Hariri'yi iktidardan indirmekle birlikte rejimler yerlerinde kalmayı başarabiliyor. Kitleler genellikle yeni bir dünya inşasına girişmekten çok, iktidarlardan kendilerini yoksulluktan kurtaracak önlemlerin alınmasını ve devlet içindeki baskıcı ve yozlaşmış özelliklerin giderilmesini talep ediyorlar. Kuşkusuz yönetimlerin zorlanmasına yönelik bir ayaklanma ile kitlelerin iktidara gelmesiyle sonuçlanacak bir devrim arasında aşılamayacak bir olanaksızlık yoktur. Bu olanağa kitlelerin bilinci açısından en fazla yaklaşılacak mücadeleler herhalde Lübnan ve Şili isyanları oldu. Lübnan'da kitleler "hepsi gitsin; hepsi derken hepsi" sloganlarıyla bütün bir rejimi sorgulamanın eşiğine geldiler; Şili emekçi yığınları "30 peso değil, otuz yıl" sloganıyla Pinochet anayasasıyla kendini sürdüren rejimde köklü bir dönüşüm talep ettiler ve yeni bir demokratik Anayasa istemlerini gündeme getirdiler.

Ayaklanmaların rejimler karşısındaki politik açıdan sınırlı karakterinin en önemli nedeni ise proletaryanın mücadelelere henüz örgütlü bir biçimde katılmıyor olması. Başta petrol ve metal olmak üzere önemli üretim merkezlerinin, ulaşımın ve kamu hizmetlerinin "gündelik" yaşamı idame ettirmesi, kitleleri sokak-

larda güvenlik güçleriyle ve rejimlerin manevralarıyla baş başa bırakıyor. Piñera ve Macron önce orduyu protestocuların üzerine salıyorlar, ardından bazı yasal vaatlerle kitle basıncını eritmeye yönelebiliyorlar. Lübnan ve Irak'ta Şii milisler halka saldırabiliyor, ardından parlamentolarında sekterizme ve yozlaşmaya karşı önlemler alınacağı sözü veriliyor. Sudan'da insanlar sokaklarda öldürülüyor, ardından ordu ayaklanmacıların temsilcileriyle aynı masaya oturup bir "ulusal hükümet" kurulması için pazarlıklara girişiyor.

Proletaryanın seferberliklere katılabilmesinin önündeki en büyük engellerden birisi kuşkusuz onları mücadelelerden dikkatle uzak tutmaya çalışan sendikal ve politik önderlikleri. Örneğin Fransa'da sadece sağcı CFDT değil, ama CGT önderliği de örgütlü işçi sınıfının Sarı Yelekler hareketine kendi bayraklarıyla katılmamaları için elinden geleni yapıyor. İspanya'da ne sosyalist UGT ne de "solcu" CC.OO. konfederasyonları sokaklara dökülen milyonlarca Katalana birkaç demokratik bildirinin dışında destek verdi. Şili'de sokaklarda "Piñera defol!" sloganları atarken sendika bürokrasileri, Komünist Parti'yi de yanlarına alarak Piñera ile birlikte bir "Sosyal Birlik Masası" etrafında toplandılar. Ekvador'da mücadelelenin en kritik anında CONAIE kısmi bir kazanımla yetinerek yerli halkı sokaklardan geri çekti.

Örgütlü proletaryanın mücadelelere katılıp onlara yön kazandıramadığı koşullarda, seferberlikler sürekli ve kalıcı bir örgütlülüğe ulaşamıyor ve bir tür "yurttaşlar hareketi" olmanın ötesine geçemiyor.

Olasılıklar

Devrimci dalganın bu sınırlı karakteri devrimci dönüşümlere asla yol açmayacağı anlamına gelmiyor elbette. Arap devrimleri sürecinde bunun örneklerine Tunus ve Mısır'da tanık olmuştuk. Bu açıdan incelendiğinde Sudan'da bugünkü mücadele ilginç bir gelişmeye işaret ediyor.

Bu ülkede 2016 yılında öğretmen, gazeteci, doktor ve diğer mesleklerden bir grup Sudan Meslekler Birliği (SMB) adlı bir sendikal örgüt kurup yeraltı çalışmaları başlatmışlardı. Aralık 2018'de ayaklanmalar başladığında bir dizi işçi sendikası da SMB'nin yarattığı ağa katıldı. Böylece SMB'nin önderliğinde 9 Haziran'da son derece güçlü bir genel grev örgütlendi, ülkenin pek çok kentinde üç gün boyunca üretim ve hizmetler (ulaşım, sağlık, eğitim, vb.) durdu. Bura kadar her şey son derece umut vericiydi; ama bunun ardından bir işçi-emekçi iktidarının yolu açılmadı, tam tersine devrimci gelişimin önü tıkandı. Önderlik SMB'nin elindeydi, ama işçi sınıfı SMB'nin belirleyici gücü değildi. SMB, bir dizi burjuva ve küçük burjuva partiyi ve grubu da çevresine alarak Özgürlük ve Değişim Bildirgesi Güçleri (ÖD-BG) adında bir politik yapının oluşmasına önderlik etti. ODGB üç günün ardından greve son verme çağırısı yaptı ve Geçici Askeri Konsey ile bir "Anayasal Bildiri" anlaşması imzaladı.

Sudanlı emekçi yığınların mücadeleleri sürecinde ve özellikle de genel grev sırasında bir yanda kitleleri temsil eden SMB ile diğer yanda rejimi temsil eden askeri konsey arasında de facto bir ikili iktidar durumu doğmuştu. Mücadelelere aktif ola-

rak katılmakla birlikte proletaryanın SMB içinde ikinci planda kalması, öte yandan SMB önderliği ile ÖDBG'yi oluşturan politik yapıların reformist karakteri, bu çelişkili ikili iktidar halinin bir işçi-emekçi hükümetinin kurulması doğrultusunda gelişmesini engelleyen temel etmen oldu. ÖDBG'nin rejimle imzaladığı anlaşma uyarınca ortak bir "Egemenlik Konseyi" kuruldu, Orgeneral Abdulfettah el Burhan liderliğindeki bu konseyde Abdullah Hamduk başbakan olarak atandı ve üç yıllık bir geçiş döneminden sonra seçimlerin yapılması kararı alındı. Bu gelişmeler, Sudan'da proletarya yeni bir atılım yapmadığı sürece, Tunus'ta olduğu gibi görece demokratik bir burjuva rejimin kurulması kadar, Mısır'dakine benzer bir biçimde ordunun muhalif güçleri bertaraf ederek iktidarını yeniden konsolide edebilmesi olasılıklarının varlığına işaret etmekte.

Sudan'dakine benzer gelişmeler yaygınlaşan ayaklanmaların her birinde olasılık dahilinde. Orada ÖDGB'nin başını çektiği küçük burjuva muhalefet, örneğin Şili'de de Komünist Parti ve Geniş Cephe rejimle pazarlıklar yolunu seçerek sosyal bir devrimin yolunu kestiler. Bir an için farz edelim ki, kitleler her iki muhalefeti de zorlayarak rejimin saldırısının üstesinden geldiler ve bu uzlaşmacı partileri iktidara ittiler, bir tür emekçi hükümeti kurulmasını sağladılar; bu, tarihte görülmemiş, imkansız bir durum değil. O andan itibaren her şey yeni iktidarın neoliberalizme ve emperyalizme karşı vereceği mücadeleye bağlı olacaktır. Temel üretim araçlarının devletleştirilmesi, merkezi bir ekonomik

planının uygulanması, dış ticaretin devlet tekeline alınması, emperyalizmle olan tüm ekonomik ve askeri anlaşmaların iptali, dış borcun ödenmemesi, devrimci kitlelerin silahlandırılması, devrimin diğer ülkelere yaygınlaşması için enternasyonalist politikaların izlenmesi... Geçmişte Şili'de Allende bunu yapmamıştı, Pinochet'nin faşist darbesine yenildi; bunu Chavez de yapmadı, ne de Evo Morales. İlerlemeyen, kesintiye uğrayan devrimler yenilgiye mahkum oluyor.

Bir başka olasılık da kitlelerin reformist ve bürokratik önderliklerin üzerinden aşarak neoliberal rejimi devirme ve bir işçi-emekçi hükümeti kurma yolunda ilerlemeye başlamaları. Bu durumda kuşkusuz rejimin bütün güçleri kitlelerin üzerine saldırarak, bu doğrultuda emperyalizmin de desteğini alacaklardır. Arap devrimleri sürecinde Mısır ve Tunus'un ardından emperyalizmin ve diktatörlük rejimlerinin nasıl demokratik gerici stratejisinden vazgeçip iç savaş yoluna başvurduklarına özellikle Libya ve Suriye örneklerinde tanık olmuştuk. Devrimci önderlikten ve kitlesel örgütlenmelerden yoksun halk yığınlarının devrimci isyanlarını bir devrimci iktidarla taçlandırmaları mümkün olmuyor.

Bütün bunlar dikkate alındığında kitlelerin devrimci süreçlerde üç noktada hazırlıklı olmaları gerekecektir: Birincisi, proletaryanın mücadeleye aktif ve örgütlü katılımı; onun seferberlik halindeki tüm kitleleri rejime alternatif organlarda birleştirebilmesi. İkincisi, başta işçi sınıfı olmak üzere kitlelerin uzlaşmacı değil devrimci bir program doğrultusunda mücadele eden güve-

nilir ve kararlı bir devrimci önderliğe sahip olmaları. Ve üçüncüsü, rejimin ve emperyalizmin saldırılarına karşı hazırlıklı olunması, bu doğrultuda uluslararası emekçi ve halk yığınlarının desteğinin sağlanması. Kuşkusuz bu üç unsurun bir arada bulunması bile kitlelerin başarısının garantisi değildir, ama öte yandan devrimci süreçlerin ani sıçramalarla dolu olduğunu ve örneğin ikili iktidar organlarının gelişmesi durumunda devrimci partinin hızla kitlelerin desteğini kazanabileceğini veya sağlam bir devrimci partinin varlığı halinde kitle mücadelesinin çok daha örgütlü bir karakter kazanabileceğini ve uluslararası dayanışmanın genişleyebileceğini de biliyoruz.

Yukarıda da söylediğimiz gibi, en arı kendiliğindenlik gibi görünen mücadelelerde bile öncü unsurlar vardır. İşte bu nedenle önemli olan, her şeyden önce günümüzdeki devrimci dalganın çağırıcılığını yapan genç kadın ve erkek işçileri, güvencesiz işlerde çalışan ve işsiz emekçileri, kent yoksullarını burjuvazinin her gün yaymaya çalıştığı ham hayallerden uzaklaştırarak devrimci bir programın etrafında toparlayabilmektir. Aynı zamanda proletaryanın devrimci süreçlere örgütlü olarak katılmasının önünü kesmeye çalışan sendikal bürokrasilere ve rejimlerle uzlaşmaya hevesli reformist siyasi akımlara karşı verilecek sistematik mücadele yaşamakta olduğumuz yeni devrimci dalga içindeki en önemli görevlerimizden birini oluşturacaktır. Neoliberal dünyaya ve onların oligarşik, çürümüş ve diktatoryal rejimlerine ancak böyle son verebileceğiz.

Küresel protesto dalgası Türkiye'ye ulaşır mı?

Başlıktaki soruyu yanıtlayacak olan kitlelerdir. Ama küresel ölçekteki mücadelelere yol açan nedenlere bakıldığında, Türkiye'nin bu dalganın dışında kalması için herhangi maddi, nesnel bir gerekçenin olmadığı görülebilir.

Örneğin Şili'de neoliberal politikalar Pinochet'in faşist darbesiyle birlikte yürürlüğe konmuştu ve bu politikaların hukuki temeli gene onun zamanında hazırlanan anayasa ile sağlanmıştı. Türkiye'de de neoliberal uygulamalar 1980 askeri darbesiyle yürürlüğe kondu ve gene cuntanın hazırladığı ve bugüne kadar (kısmi tadilatlarla) yürürlükte kaldı.

Irak'tan Ekvador'a kadar uzanan bir coğrafyada kitlelerin sokaklara çıkıp hükümetleri ve rejimleri sorgular hale gelmelerine neden olan ise hemen hemen aynı: neoliberal uygulamalar sonucunda yaygınlaşan zamlar, özelleştirmeler, işsizlik, yoksulluk ve devlet düzeyinde çığırından çıkan yolsuzluklar ve kurumlarda görülen çürüme. Bu açıdan incelendiğinde, Türkiye'de yıllardan beri süren ve gerçekte yüzde 20'lerin altına inmeyen enflasyonun etkisiyle kitleleri perişan eden hayat pahalılığı; ülke ekonomisindeki oligarşik sömürü düzeninin, özelleştirmelerin ve süregelen ekonomik krizin etkisiyle yaygınlaşan işsizlik; bunlara ek olarak reel ücretlerdeki düşüşlerle birlikte yaygınlaşan yoksulluk ve sefalet; üniversite mezunlarının en az üçte birinin işsiz kalması, öğrenci gençliğin gelecekte umudunu kesmesi ve gözlerini yurt dışına göçe dikmesi... bunların hepsi ülke halkının yaşam koşullarındaki hızlı kötüleşmenin, ayaklanmaların yaşandığı ülkelerdekinden hiç de farklı olmadığına işaret ediyor.

Rejimin baskıcı karakteri ve demokrasi konularında da aynı şeyler yaşanıyor. Protestoların yaşandığı ülkelerin hepsinde rejimler derhal baskı yoluna başvuruyorlar. Şili ve Fransa'da bile hükümetler kitlelerin karşısına orduyu çıkardılar. Pek çok ülkede insanlar iktidarda kalmaya çabalayan baskıcı "tek adam"a veya "tek parti"ye ve onların etrafında şekillenen diktatoryal rejime karşı sokaklara döküldü. Türkiye'de de halkın neredeyse yarıdan fazlası demokratik ortamın yetersizliğinden, baskılardan, hukuksuzluktan, keyfi yöne-

timden şikayetçi. Özellikle İran, Irak ve Lübnan'da halk devlet yönetimindeki sekterizmin yok edilmesini talep ediyor. Türkiye'de de laiklikten uzaklaşarak devletin İslamlaştırılmakta ve devlet kurumlarına tarikatların yerleştirilmekte olduğu yönündeki eleştiriler yaygınlaşmakta.

Bunlar maddi temellerdeki benzerlikler. Bundan sonra ise işin içine öznel koşullar giriyor. Sözünü ettiğimiz ülkelerde neoliberalizmin sonuçlarına karşı ayaklanan kitlelerin bunun hemen ardından rejimleri sorgulamaya yönelmelerinin başlıca nedeni, içine sürüklendikleri sefalet koşullarını yaratanın neoliberal politikaları uygulamaya koyan hükümetler ve rejimler olduğunu görmeleri. Belki henüz onlara karşı yeni seçenekler geliştirebilmiş değiller, ama bunu görüyorlar. Yani, ünlü deyişle "eskisi gibi yönetilmek istemiyorlar".

Türkiye'de öznel etmen böyle mi? Yapılan farklı araştırmalara göre, ülke emekçilerinin çalışıp yaşadıkları havzalarda en önemli sorun olarak görülen de ekonomik koşullar. Ama öte yandan neoliberal politikaların asıl uygulayıcısı olan AKP'nin oylarında önemli bir düşüş olmakla birlikte hâlâ yüzde 40 dolaylarında. Yeni bir cumhurbaşkanlığı seçimi yapılması halinde de RTE kendi partisinin üzerinde oy alacakmış gibi görünüyor.

Sınıf mücadeleleri açısından bakıldığında da, örneğin kamu çalışanları ve emekçilerinin son derece yetersiz toplu sözleşmelere mahkûm edilmeleri veya asgari ücretin sefalet koşulları altında belirlenmesi halinde bile genel bir emekçi sınıflar seferberliğinin gerçekleşmemesi; veya yoksul ve işsiz gençlerin, gelecekte umutları kesilen öğrenci gençliğin önemli bir protesto hareketliliği yaratmamaları, rejimden ve pasifist demokratik muhalefetten beklentilerin henüz tam olarak kesilmediğine işaret ediyor.

Öznel koşullardaki yetersizliğin nedenlerine elbette rejimin baskılarla yarattığı korkuyu, muhalefetin seferberlik yaratmaktan dikkatle uzak duran politikalarını ve emek örgütlerindeki bürokrasilerin uzlaşmacı karakterini de eklemek gerekiyor. Bu öznel yetersizlikler, devrimci Marksistlerin görevlerinin neler olduğunu da göstermiş oluyor.



Pinochet'den Piñera'ya: Neoliberalizmin kısa bilançosu

Görkem Duru

18 Ekim Cuma gününden bu yana Şilili kitleler isyan halinde. Pinera hükümetinin toplu ulaşım zam yapacağını açıklamasının ardından emekçiler, gençler, kadınlar başkent Santiago'da caddeleri ele geçirdi. Hükümetin ilk tepkisi eylemleri polis gücüyle bastırmaya çalışmak olsa da Şili halkının öfkesi bunun oldukça üzerindedir. Eylemler kısa sürede ülkenin büyük bir bölümüne yayıldı. Bunun karşısında Şili devleti kendi tarihinin çöplüğüne, orduya, başvurarak kitlelere savaş ilan etti.

Olağan üstü hal ilanı, sokağa çıkma yasakları ve şu ana kadar

20'yi aşkın ölü, yüzlerce yaralı, binlerle ifade edilen tutuklu, işkence, tecavüz ve taciz vakaları... Ancak zorba devlet aygıtı, durumu tersine çevirmek isteyen Şili emekçi halkını karşısında buldu. Kitleler tüm baskıya rağmen geri çekilmedi, aksine eylemler daha da yaygınlaştı. Madenciler greve gitti, Antofagasta liman işçileri grevde, kamyon şoförleri protesto eylemleri yapıyor, sağlık çalışanları 22 Ekim günü iş bırakma eylemi yaptı. Pinera hükümeti geri adım atmak zorunda kaldı. Ulaşım zamları geri çekildi, ekonomik ve sosyal reform sözü verildi. Ama Şili halkı geri

adım atmak istemedi. Önce 23 ve 24 Ekim için iki günlük genel grev ilan edildi: Büyük patronların destekçisi, İMF'nin iş birlikçisi, yolsuzluklara bulaşmış, ekonomik çöküşün faturasını kemer sıkma politikalarıyla emekçi halka ödetmeye çalışan hükümete ve ordunun sokaktaki varlığına karşı... Bunun ardından Pinera, tüm bakanlarının istifasını isteyerek halkı sakinleştirmeye çalışsa da mücadelelerini sürdüren Şilili kitlelerin ortak talepleri oldukça net: Pinera istifa!

Evet, kitlelerin öfkesinin patlamasına yol açan ulaşım zammının gündeme gelmesi idi. An-

cak tabii ki bunun ardında yatan neden çok daha yapısal ve derin: Kapitalist neoliberal politikalar! Şili ve neoliberalizm kelimelerinin aynı cümle içerisinde kullanılması ise haliyle insanın tüylerini diken diken ediyor. Çünkü Şili örneği 1970'li yıllarda emperyalist-kapitalist sistemde bir makas değişikliğini ifade eden neoliberal düzene geçiş sürecinde neredeyse bir "laboratuvar" olarak kullanıldı. Hem Latin Amerika'da hem de dünyanın başka birçok yerinde benzer metotların uygulanabilmesinin yolunu açtı.

"Serbest katliam" ile gelen serbest piyasa ya da Pinochet'nin kanlı mirası

11 Eylül 1973... Şili'de sağcı burjuvazinin ve ABD emperyalizminin desteğiyle General Augusto Pinochet önderliğinde; halkçı, reformist Salvador Allende ve Halk Birliği (Unidad Popular/UP) hükümetine karşı girişilen kanlı askeri darbenin tarihi. Kaç kişinin öldürüldüğünü hiçbir zaman tam olarak bilemeyeceğimiz (iki binin üzerinde olduğu tahmin edilen) bir katliam. Binlerce yaralı ya da cunta eliyle "kaybedilen" insan... Yüz binlerce Şilili'nin ülkeyi terk etmesine, binlercesinin tutuklanmasına ve sendikaların, sosyalist örgütlerin ve toplumsal örgütlülüğün bertaraf edilmesine neden olan bir askeri diktatörlük.

Bu askeri darbe o dönemde Şili'de, Latin Amerika'da ve dünyanın başka coğrafyalarında gelişmekte olan halkçı, reformist hükümet alternatiflerini emekçi halklara fazlaca model teşkil etmesin diye sönmüldürmeyi hedefliyordu. Ancak asıl ve tek amacı bu değildi. Emperyalizm ithal ikameci sanayileşmeye dayanan

ekonomik modelden çıkıp, düşmekte olan kâr oranlarını yeniden yükseltebileceği bir sisteme geçişin yollarını döşemeyi planlıyordu. Şili, bu modelin oluşturulmasında önemli bir mihenk taşı oldu.

Askeri darbe toplumsal örgütlülüğün ezilmesini sağlarken, ekonomi kapitalist-neoliberal düzene çerçevesinde örgütlenmesi adına "Chicago Çocukları'nın" (Chicago Boys) eline adeta bir oyun hamuruymuşçasına teslim edildi. 1960'lı yılları ABD hükümeti bursuyla Chicago üniversitesinde neoliberal iktisat eğitimiyle geçiren bu "çocuklar", darbenin ardından kurulan Pinochet diktatörlüğü altında ekonomik alanın örgütlenmesinde söz sahibi oldular. Mesele nin özü; devletin, ekonomideki ve kamu hizmetlerindeki rolünü serbest piyasa lehine azaltması idi. Darbenin ardından gelişen ilk süreçte, bu doğrultuda, kamu malları ve ülke doğal kaynaklarının özelleştirilmesi, doğrudan yabancı yatırımların önünün açılması, serbest ticaretin kolaylaştırılması ve ithal ikameci sanayileşmenin terki ile ihracat odaklı büyümenin teşviki gibi kapitalist neoliberal işleyişin temel ilkeleri bu "çocukların" sorumluluğunda gerçekleştirildi.

Şili'de ekonomi uluslararası finans kapitalin çıkarları uyarınca biçimlendirilirken, toplumsal ilişkiler de bu dönüşüm süreci kapsamında yeniden şekillendiriliyordu. Devlet ekonomik alanda kamudan elini çekerken, cunta eliyle kamunun toplumsal örgütlenmesine daha derinden dahil oluyordu. Şilili emekçilerin, kadınların, gençlerin ve tüm ezilenlerin mücadeleye kazanılmış tüm haklarını gasp etme a-

macıyla... Bunun yolu da örgütlenmenin, hak mücadelesinin karşısına baskı ve şiddet rejimini koymaktı. Fıtratı ise 1980 yılında oluşturulan darbe anayasası idi.

Emperyalizmle iş birliği içerisinde, cunta, Pinochet ve "Chicago çocukları" eliyle Şili'de kapitalist neoliberal sömürü kısaca bu şekilde oluşturuldu ve bu iktisadi ve toplumsal geçiş sürecinin yaratılmasında bazılarına model oldu. Kime mi? İlk akla gelenler... "Kanlı Kenan" ve "Şikago'lu Turgut", 12 Eylül 1980 askeri darbesi ve 1982 T.C. anayasası...

"Sopalı" dönüşüm

Şili'de askeri diktatörlük tarafından gerçekleştirilen neoliberal karşı devrimin ilk dönemi 1973-82 yılları arasında yaşandı. Yeni sömürü düzeninin ilkeleri yapılandırılıp, karşı devrimin amentüsü anayasa oluşturulurken, ülke ekonomisinin yüzde 60'ını oluşturan 400 kamu kuruluşunun özelleştirilmesine girişildi. Finans kapitalin ve Şili burjuvazisinin çıkarları uğruna ücretler yüzde 25 oranında azaltıldı. Devletin ailelere yaptığı yardımlar yüzde 19 düşürülürken, yine devletin kamu hizmetlerinden çekilmeye başlaması kapsamında, kişi başına düşen sağlık harcamaları yüzde 25, eğitim harcamaları ise yüzde 8 oranında azaltıldı. Şili'de bugün derinden yaşanmakta olan gelir dağılımındaki adaletsizliğin temelleri Pinochet diktatörlüğünün ilk yıllarında döşenmeye başladı.

1982 yılına gelindiğinde başta Meksika olmak üzere, Arjantin ve Brezilya gibi önemli Latin Amerika ülkelerinde açığa çıkan borçlanma krizi Şili ekonomisini de vurdu. Adı geçen üç ülke için (Meksika, Arjantin ve Bre-



zilya) bu süreç İMF planları vasıtasıyla neoliberal uyum politikalarının uygulanmaya başlamasını doğurdu. Şili’de ise buna ihtiyaç yoktu. Halihazırda kapitalist vahşeti içselleştirmiş bir askeri diktatörlüğün egemenliği hüküm sürüyordu. Ne de olsa Pinochet’in iş yasası, patronlara hiçbir gerekçe göstermeden işçi çıkartma hakkını tanıyordu... İşsizlik yüzde 30 oranlarına çıkarken, halkın yüzde 45’i yoksulluk sınırında yaşıyordu. Aynı zamanda borçlanma krizinden çıkış için uluslararası finans kuruluşlarından yeni borçlar alındı. Ülkenin emperyalizme bağımlılığı derinleştirilirken, bu borçlar kapsamında özelleştirmelerde yeni bir dalga başladı: Eğitim, sağlık, emeklilik sistemi, su, elektrik, ülkenin yeraltı ve yer üstü kaynakları...

Şili ekonomisi 1982 krizini işte böyle atlattı. “Sopali” dönüşümün ikinci döneminde (1982-1989 arası), Pinochet diktatörlüğünün sonlarına doğru, ekonomi büyüyordu. Ama ne pahasına?

1980’li yılların ortasından itibaren emekçi halkın antidemokratik düzene ve kötü yaşam koşullarına karşı öfkesi tırmanıyordu. Diktatörlük karşıtı eylemler giderek artsa da halkın tek isteği diktatörlüğün yıkılması değil, sosyal ve ekonomik adaletsizliğin de ortadan kaldırılmasıydı. Kitlelerin düzene karşı hoşnutsuzlukları artarken, ülkede temel gündem 1989 yılında yapılacak olan başkanlık referandumu haline gelmişti. On yedi muhalif parti 1988 yılında bir araya gelerek “Hayır İçin Taraflar Koalisyonu”nu (yazının ilerleyen bölümlerinde sadece Koalisyon olarak adlandırılacaktır – Concertacion de Partidos Por el No) oluşturdu. “Pinochet’ye Hayır” sloganı altında oluşan ittifak referandumu kazanarak, diktatörlükten “demokrasiye geçişin” yolunu açtı. Aslında bu zafer birkaç senedir diktatörlüğe karşı mücadelesini sürdüren kitlelerini ve Şili halkı sadece Pinochet’in gitmesi için değil, aynı zamanda emekçiler yararına ekonomik ve sos-

yal dönüşümler uğruna da mücadele ediyordu.

Keza, Koalisyon referandumu kazandı, seçimler yapıldı 1989 yılında “demokrasiye” geçildi. Ama Pinochet’in kendisi gitmedi, önce Genel Kurmay Başkanlığı görevini sürdürdü, sonra da yaşamının sonuna kadar kendisine senatör unvanı verildi. Kendisi gitmediği gibi darbe anayasası da yerinde kaldı. Çünkü Koalisyonu oluşturan merkez sol, sosyal demokrat ve sosyalist partilerin kitlelere hiçbir zaman zikretmediği bir sloganları daha vardı.

O slogan: Şili için “havuç” vakti...

Şili’de demokrasiye geçiş sürecinden bugüne kadar, iktidarda büyük oranda Koalisyon güçlerinin egemenliği vardı. Merkez sağ, şimdiki devlet başkanı Sebastian Pinera ile 2010-2014 arasında bir dönem iktidarı kazanmış ve 2018’de ise Pinera tekrardan başkan seçilmişti. Yani diktatörlükten çıkışın üzerinden geçen 30 sene içerisinde, 6



yıl dışında, 24 yıl boyunca merkez sol, sosyal demokrat ve sosyalist partilerin hükmü geçiyordu. Şili 1970’li yıllarda Pinochet ve “Chicago çocukları” üzerinden baskı ve şiddet rejimiyle kapitalist neoliberalizmin inşasına model olurken, 1990’lı yıllarda da “daha makul bir neoliberalizm mümkün” diyen sol ve sosyalist iktidarlar vasıtasıyla Latin Amerika’nın “ilerici hükümetlerine” örnek teşkil ediyordu. Correa, Kirchner, Lula, Morales, Dilma ve diğerleri... Hepsi bu yolun yolcusuydu.

1989’den bu yana Pinochet ve “Chicago çocuklarının” bıraktığı ekonomik modelin vahşi mirasına dokunulmadı, tersine, bu model demokrasi törpüsüyle yeniden biçimlendirilerek Şili emekçi halkının üzerindeki tahribatını derinleştirdi. Ne de olsa diktatörlüğün iş yasında patronlar gerekçe göstermeden işten çıkartma yapabiliyordu ama demokraside hiç yoktan gerekçe göstermeleri istenmişti. Pinochet, toplu iş sözleşmesi hakkına

sermayedarlar lehine önemli sınırlamalar getirmişti. Koalisyon da hazırladığı iş yasasında bu sınırlamaları gevşetmedi, onlara sahip çıktı; sonuçta demokrasinin sınıf karakterini de emekçilere hissettirmek gerekiyordu. İfade özgürlüğü, diyalog, örgütlenme hakları gibi kısmi demokratik düzenlemeler kapitalist vahşetin sürdürülmesi için halkı sakinleştirmekte kullanıldı

Yabancı yatırımların önü daha da açıldı, ülkenin emperyalizme ve uluslararası finans kapitale bağımlılığı perçinlendi, özelleştirmesi yarım kalan sektörlerin piyasaya açılımı tamamlandı, o ana kadar özelleştirilmemiş olan kaynaklar da yağmaya açıldı. İktidarlar ve uluslararası finans kuruluşları tarafından, 1990’lar, 2000’ler boyunca ve hatta 18 Ekim 2019’da kitle seferberliklerinin başlamasından bir hafta öncesine kadar Şili modelinin güzellemesi yapıldı. Şili’nin, Latin Amerika ve dünya ülkeleri arasında gelir dağılımının en adaletsiz olduğu ülkelerden biri ol-

duğunun üzeri örtülmeye çalışıldı. Çünkü ekonomi büyüyordu. Özelleştirilen eğitim sistemi nedeniyle Şilili gençler mezun olduktan sonra yıllarca yüklü kredi borcu ödemek zorundaydı, tabii iş bulabilirlerse. Ama sorun değildi, ne de olsa model işliyordu, ekonomi büyüyordu. Emeklilik sisteminin özelleştirilmesinin neticesinde emekli olanlar maaş almakta zorlanıyordu. Ama sonuçta birilerinin fedakârlık yapması gerekirdi, halihazırda ekonomi büyüyordu. Esnek ve güvencesiz çalışma bu işin fitratıydı, Şili burjuvazisinin kârlarına kâr katması için, Piner’a’nın dünyanın en zenginleri listesindeki yerini koruması için, ekonomik büyüme sürdürülmeliydi.

Şili halkı bu adaletsizliğe, marjinalleşmeye, yoksulluğa ve geleceksizliğe karşı dönem dönem seferber oldu. 2006 yılında piyasacı eğitim sistemine karşı lise öğrencileri ayaklandı (“Penguin Devrimi”), 2011’de kapitalist neoliberal sömürünün sonucu olan geleceksizliğe karşı üniversi-



te öğrencileri ve diplomalı işsizler seferber oldu, Şilili emekçiler de onlara katıldı (“Şili Kışı”). “İlerici hükümetler” ya da Pinera, o dönemlerde ayaklanan halka karşı aynı jargonu kullandı: Pinochet döneminin yarattığı toplumsal çöküntü epey derindi ve bıraktığı mirası onarmak kolay olmayacaktı, zamana ihtiyaçları vardı.

Zaman doldu ya da zamanın ruhu: “Artık yeter!”

Bugüne geldiğinde Şili nüfusunun yüzde 1’ini oluşturan en zengin kesim ülke servetinin yüzde 26,5’ini elinde tutarken, düşük gelirliilerin yüzde 50’si bu kaynakların yalnızca yüzde 2,1’ine sahip olabiliyor (Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu – ECLAC – verileri). Asgari ücretin 414 dolara tekabül ettiği ülkede, çalışan nüfusun yüzde 50’si ayda 550 dolar kazanabiliyor. Yine çalışan nüfusun yüzde 70’e ulaşan kesiminin eline ayda 660 dolardan fazla kazanç geçemiyor (Ulusal İstatistik Kurumu – INE – verileri). Orta-

lama emekli maaşı ise 200 doların altında kalıyor. Ayrıca elektrik, su, doğalgaz, sağlık ve eğitim gibi tüm sektörlerin özelleştirilmesi ve bu kalemlere iktidar ve patronlar tarafından sürekli zam yapılıyor olmasının sonucunda, Şili emekçi halkı yoksulluk sınırında bir yaşam sürdürmeye maruz bırakılıyor. Halk ayın sonunu getirebilmek için krediler yoluyla bankalara borçlanırken, mevcut borçlarını ödemek adına da yeni kredilerin altına girmek zorunda kalıyor. Sonuçta Şili, hane halkı başına düşen borç miktarında Latin Amerika’nın açık ara lideri konumunda.

Madalyonun diğer yüzünde ise, ülkenin en kritik sektörlerinin (örneğin bakır, nikel ya da üretim endüstrisi) denetimini ellerinde barındıran, uluslararası finans kapitalle kol kola kârlarını sürekli olarak artıran, iktidarın bel kemiğini oluşturan ve bu düzenin payandası haline gelen yolsuzluklara batmış bir oligarşi mevcut. Bu tablonun sonucunda, Şili halkı, egemenlerin der-

dinin Pinochet’in mirasını onarmak değil de kendilerine kalan mirası emekçilerin sırtından misline katlayarak, servetlerine servet kazandırmak olduğunu idrak etmiş durumda. O nedenle, “Artık yeter!” diyorlar. O nedenle, “Mesele 30 pezo değil, 30 yıl!” diyerek 18 Ekim’den bu yana mevcut düzene karşı isyanlarını sürdürüyorlar.

Ekonomik taleplerle kendiliğinden bir şekilde başlayan ve tüm ülkeye yayılan ayaklanma bugün (14 Kasım 2019) itibarıyla yirmi sekiz gündür devam ediyor. Devlet aygıtının kitle isyanına baskı ve şiddet yoluyla müdahalesi ise emekçi halkın mücadelesinin ekonomik taleplere ek olarak, demokratik taleplerle birlikte rejim karşıtı bir karakter kazanması sonucunu doğurdu. Kitleler bir yandan gelir dağılımındaki adaletsizliğin, yoksulluk düzeyindeki yaşam koşullarının, esnek ve güvencesiz çalışma şartlarının, geleceksizliğin ortadan kalkmasını arzuluyor. Öte yandan da tüm bu

çürümüşlüğü sorumlu olarak gördükleri, yolsuzluklara başlamış, oligarşik rejimin sona ermesini, bu rejimin mevcut temsilcisi Pinera'nın istifa etmesini, Şili'de kapitalist sömürünün el kitabı olan 1980 Pinochet anayasasının lağvedilerek, bir Kurucu Meclis'in toplanmasını ve yeni bir anayasanın hazırlanmasını talep ediyor.

Şili emekçi halkının, gençliğin ve kadınların kendiliğinden seferberliği ile başlayan ayaklanmaya, Şili işçi sınıfı da ürettimden gelen gücünü durdurarak dahil olmuş durumda. 23 ve 24 Ekim günleri düzenlenen iki günlük genel grevin ardından, 12 Kasım günü de yüz otuza yakın örgütün katılımıyla yeni bir genel grev organize edildi. Tüm bu süreç, bazı bölgelerde, yine kendiliğinden bir şekilde, öğrenci, işçi ve mahalle meclisleri gibi kitle öz örgütlenme organlarının oluşmasına olanak sağladı. Bu organların yaygınlaştırılabilmesi ve birbirleri arasında koordinasyonun sağlanabilmesi kitlelerin taleplerini mümkün kılmalarında önemli bir ilerleme yaratacaktır.

Öte yandan, bir aya yakındır süren bu isyan, rejimin temellerini bir hayli sarsmış vaziyette. Ancak emekçi halkın demokratik ve ekonomik taleplerini politik bir düzlemde birleştirip, ayaklanmaya önderlik edebilecek bir odak henüz açığa çıkabilmiş değil. Böylesi bir durumda, emperyalizmle iş birliği içerisindeki Şili burjuvazisi rejimin temelleri yıkılmadan ve kendi çıkarları korunarak seferberliklerin geri çekilmesini sağlamak adına Pinera'ya kısmi demokratik tavizler vermesi yönünde basınç uygulamaya çalışıyor. Bunun neti-

cesinde Pinera anayasal reform yapılabileceğini açıklasa da bu reform kitlelerin "Pinera Defol!" sloganını karşılamıyor ve Şili emekçi halkı sokakları terk etmiyor.

Şili reformist solu ise, 1989'dan, yani ülkede askeri diktatörlükten "demokrasiye" geçişten bu yana benimsediği politikadan taviz vermiyor. Daha demokratik bir kapitalizmin mümkün olduğu çizgisinden... Örneğin, Yunanistan'da 2008 dünya ekonomik krizinin sonuçlarına karşı gelişen kitle seferberlikleri sırasında parlamento binasını savunan Yunanistan Komünist Partisi'nin kardeş partisi, Şili Komünist Partisi. Emekçi halk Pinera'nın istifasını savunurken, onlar Pinera'ya sahip çıkıyor. Kitlelerin "Kurucu Meclis" sloganını ve yeni anayasa hazırlanması talebini, kadük bırakmak için sahipleniyorlar. Çünkü Şili Komünist Partisi için, yeni anayasa rejim yıkılmadan, mevcut düzen çerçevesinde, Pinera ile birlikte hazırlanmalı. Peki kitlelerin ekonomik ve sosyal talepleri mi? Şili Komünist Partisi için bunlar ertelenebilir ya da daha zamana ihtiyacı olan talepler. Bir başka örnek... Yaklaşık olarak aynı pozisyonu sahiplenen, İspanya'daki Podemos ya da Tunus'taki Halk Cephesi'ne benzetebileceğimiz Geniş Cephe (Frente Amplio/FA). Tunus Halk Cephesi, 2011 yılında kitlelerin devrimci ayaklanması diktatörlük rejimini devirdiğinde, burjuvazinin ilerici kanadıyla iş birliği içerisinde, ülkede parlamenter demokrasisinin kurulması gerektiği çağrısını yaparak emekçi halkın kapitalizmi sorgulayan, ekonomik ve sosyal dönüşüm taleplerine ihanet etmişti. Çünkü Halk Cephe-

si için devrim aşamalı bir olguydu, demokratik aşamada dondurulmalıydı. Bugün Şili'de Geniş Cephe'de, Pinera ile diyalog vasıtasıyla, rejim ayakta tutularak toplanacak bir Kurucu Meclis ile yeni bir anayasanın oluşturulması gerektiğini ileri sürüyor. Kapitalist ekonomik işleyişi ve mevcut rejimi sorgulayan kitlelerin önüne "daha iyi bir kapitalizm mümkün" yalanı atılıyor. Hem de kapitalizm dahi "bundan iyisi can sağlığı" diyebilecek bir düzeydeyken.

Evet Şili, kapitalizmin neoliberal işleyişinin yapılandırılmasında birçok ülkeye model oldu. Ve finans kapitalin uluslararası karşı devrimi sonucunda dünyanın her yerinde bu dönüşüm süreci tüm kendine özgüleriyle birlikte yaşandı. Yukarıda geçen ve Şili'ye ait olan özel isimleri ve rakamları çıkartıp yerlerine başka bir ülkenin verilerini eklediğimizde, ortaya çıkacak olan tablo üç aşağı beş yukarı aynı olacak: Ekvator, Kolombiya, Panama, Bolivya, Haiti, Katalonya, Lübnan, Irak, Cezayir, Sudan, Zimbabve, Ekvator Ginesi, Hong Kong... Tüm bu ülkelerde kitleler benzer taleplerle tarihin sahnesine atılmış durumda.

Emekçiler gelir dağılımındaki adaletsizliğe, kötü yaşam ve çalışma koşullarına isyan ediyor. Kadınlar, erkek egemen kapitalizmin yarattığı eşitsizliğe, emeklerinin, bedenlerinin ve hayatlarının sömürülmesine başkaldırıyor. Gençler, geleceksizliğe, işsizliğe karşı ayaklanıyor. Halklar, baskı ve şiddet rejimlerine karşı kendi kaderlerini tayin etmek adına meydanları dolduruyor. İnsanlar, dünya servetinin yüzde 90'ından fazlasını kontrol eden ve bu serveti büyütme i-



çin ekolojiyi yerle bir eden, doğayı talan eden patronlara ve onların iktidarlarına karşı seferber oluyor.

Bu, vahşi kapitalist sömürünün doğurduğu bir sonuç. Onun bilançosu. Kitleler mevcut düzeni ve onun kendi hayatlarında yarattığı tahribatı sorguluyorlar. Ama bu, yavan, tepeden inmece ve ikameci bir değerlendirmeyele “kitleler sola döndü” tespitini yapabileceğimiz bir durum değil. Verili durumda emekçi halklar, sistemin bu işleyişinden bir çıkış arayışındalar. Devrimci enternasyonalistlere düşen ise, kitlelerin mevcut mücadelelerine eşlik edebilmek ve kitleler mevcut düzeni sorgulayıp, sarsarken, nihai hükümlerini açıklamadan...

Gereğini düşünmek...

Hele ki kitlelerin sistemi sorgulaması dokuz yılı aşkındır iniş ve çıkışlarla devam ediyorsa bizlerin de bunun üzerine daha fazla kafa yormamız gerekiyor. 2008 yılında açığa çıkan kapita-

list ekonominin dünya krizi neticesinde, neredeyse her kıtada ekonomik, sosyal ve demokratik taleplerle, kendiliğinden bir şekilde kitle ayaklanmaları patlak vermişti. Bu seferberliklerin bazıları kısmi kazanımlar elde etti. Yukarıda kısaca geçen Tunus devrimi buna bir örnek. Bazıları ise yenilgiyle sonuçlandı. Ama özünde, o gün kitleleri sokağa döken koşullar iyileşmek bir yana, daha da katlanılmaz hale geldi. Emperyalizm, bu ilk dönemde gerçekleşen seferberlikleri sistemin sınırları içerisine hapsederek soğurmayı başarabildi, ama kitle hareketini nihai bir yenilgiye uğratamadı. Tabii burada sosyalistlerin bazılarının politik hatalarının, bazılarının ise bilinçli ihanetlerinin önemli rol oynadığını da belirtmek gerekir. Ancak uluslararası finans kapital dünya krizinden çıkabilmiş değil. Kapitalizmin kendi yarattığı krizden çıkarlarını koruyarak çıkmak üzere belirlediği yol haritası, yani

kemer sıkma politikaları, bugün birçok ülkede emekçi halkların “Artık yeter!” isyanıyla geri püskürtülmeye çalışılıyor.

Ekonomik kriz ve ona karşı gelişen mücadeleler politik krizleri tetikliyor. Şili ve Lübnan gibi ülkelerde ise bu süreç ön devrimci durumlar yaratmış durumda. Kitleler eskisi gibi yönetilmek istemezken, egemenlerin yöneteme krizleri de derinleşiyor. 2008’in ardından gelişen mücadelelerin içerisinden açığa çıkmayan devrimci bir önderliğin noksanlığı bugünkü seferberliklerin ilk aşamasında da kendisini hissettiriyor.

Sosyalistlerin önemli bir kesimi halen politik olarak, kendiliğinden bir şekilde seferber olan kitlelerin gerisinde kalıyor. Gençler, genç işsizler ve kadınlar birçok ülkede mücadelenin öncüsü konumunda. Daha da önemlisi, birçok ülkede işçi sınıfı üretimden gelen gücünü kullanarak, grevlerle seferberliklere

dahil olmuş durumda. Kendiliğinden bir şekilde meydanlara çıkan emekçi halklar yine kendiliğinden ya da bilinçsiz anti-kapitalist talepler etrafından birleşmiş vaziyette. Çünkü yukarıda sayılan ve bugün kitleleri isyan ettiren taleplerin kapitalizmin sınırları çerçevesinde gerçekleştirilmesi mümkün değil. Örneğin, gelir dağılımındaki adaletsizliğin ortadan kaldırılmasını arzulamak, aslında kapitalist ekonominin temelini sorgulamak anlamına gelir. Ya da ekolojik yıkıma ve doğanın tahrip edilmesine karşı seferber olan kitleler, istemsiz bir şekilde, her şeyi metalaştıran kapitalist düzeni karşısına almaktadır. Kitlelerin demokratik hakları uğruna verdikleri mücadele de kapitalizme karşı mücadeleye içkindir. Baskıcı bir rejimden kurtulmak ya da ezilen bir ulusun kendi kaderini tayini doğru-

dan uluslararası finans kapitale ve emperyalizme karşı verilecek mücadeleyi gündeme getirir.

Tam da bu nedenlerle, emekçi halkların demokratik, ekonomik ve sosyal talepleri birbirinden ayıramayacak bir bütünün parçasıdır. Bizlere düşen ise, bu bütünlüğe politik, programatik ve örgütsel bir cevap oluşturabilmektir. Bu da öncelikle, kitlelerin mevcut taleplerini, antikapitalist, antiemperyalist ve enternasyonalist bir perspektifle, mevcut düzenden kopuş hedefiyle oluşturulacak bir acil eylem programının parçası haline getirmekten geçer. Bu acil eylem programı etrafından da kitle öz örgütlenmeleri geliştirilerek, emekçi halkın mücadelesi sürekli kılınmalı ve bir işçi-emekçi alternatifinin inşası mümkün kılınmalıdır.

Örneğin Şili’de bunun yolu,

“Pinera Defol!” sloganının yanında ekonomik ve sosyal dönüşüm taleplerinin de içerileceği bir mücadele programının oluşturulmasından, Bağımsız ve Egemen bir Kurucu Meclis için seçimlerin talep edilmesinden ve mevcut kitle öz örgütlenmelerinin (öğrenci, işçi ve mahalle meclisleri) yaygınlaştırılarak bir işçi-emekçi hükümetinin oluşturulması doğrultusunda mücadeleden geçmektedir.

Ancak bu şekilde, Şili burjuvazisinin emperyalizmle iş birliği içerisinde, kitlelerin taleplerini soğurma çabası yenilgiye uğratabilir. Ve yine bu şekilde, reformist solun ayaklanmayı kısmi demokratik kazanımlarla dondurma girişimi tarihin çöplüğüne atılabilir. Ve seferberliklerini sürdüren tüm emekçi haklar için mevcut sistemden bir kopuş örneği yaratılabilir.





Rejimi yönetenler Şii olunca, ayaklanmalar gerici mi oluyor? İran, Lübnan ve Irak proleterlerinin ayaklanmalarına ihanetlerin bir bilançosu

Kaan Gündes

Korkut Boratav'ın 3 Ocak 2020 günü, TKP'nin internet yayın organı *soL*'da çıkan yazısı, 2019 senesinde dünyada patlak veren ayaklanmaları kısaca listeleyip, içeriklerine dair birtakım genel yorumlarda bulunuyor. Yazıdan anlaşıldığı kadarıyla Boratav Fransa, Ekvator, Şili, Kolombiya, Bolivya, Sudan, Cezayir isyanlarını ve direnişlerini destekleyici bir konumda. (1)

Ancak Boratav, özellikle dört farklı ulusun günler ve haftalar boyunca, rejimlerin kolluk kuvvetleri karşısında öldürülerek de olsa, sokaklarda ve barikatlarda kanlı ve ısrarlı bir mücadeleci seferberliğe kalkışmış olmasını, 2019'un ayaklanmalar listesinde zikretmiyor. Ona göre Hong Kong, Tahran, Beyrut ve Bağdat isyanları, yani Hong Kong'la beraber İran, Lübnan ve Irak ayaklanmaları "emperyalizmin umut bağladığı sokak, kitle hareketleri". Üstüne, bu seferberliklerin aslında emperyalizmin çıkarına olduğunu ispat edercesine, *Financial Times*'dan da alıntı yapıyor...

Financial Times'ın, bu dört isyanın da içinde "özgürlük özleminin daha güçlü parladığını" söylüyor olmasını, aslında bu ülke işçi sınıflarının devrimci eylemliliklerinin emperyalizmin çıkarına işlediği

şeklinde yorumlamak, ancak bir izlenimcinin ve ya ampiristin eseri olabilir, materyalistin değil. Bunu aşağıda daha detaylı bir şekilde inceleyeceğiz.

Ancak Boratav'ın yüzeysel mantığı bunlarla sınırlı değil. Kendisi daha önce, yine aynı platformda, 8 Kasım 2019'da çıkan bir yazısında, aşağıdaki yargıları dile getiriyordu:

"Lübnan ve Irak'a dikkat..."

2011 sonrasındaki Mısır, Libya, Suriye deneyimleri, Orta Doğu kalkışmalarına da kuşkuyla bakmamızı gerektiriyor. Lübnanlı Marksist dostum Ali Kadri, Lübnan kalkışmasını inceleyen bir yazısını bana yolladı. Bu ülkedeki gelişmeler üzerinde dört vurgulama yapıyor. Özetleyeyim:

İlk olarak, kanlı, uzun bir iç savaş sonrasında Lübnan devlet yapısı (dinleri de içeren) mezhep ayrışmasına göre düzenlenmiştir. Bu kurumlaşma, siyasete istikrargetirmiştir; ama, sınıfkarşıtlıklarının perdelenmesini de kolaylaştırmıştır.

İkincisi, Lübnan halkı uluslararası finans kapitalin ve işbirlikçilerinin ağır sömürüsü altında ezilmektedir. Toplumsal çürümeye karşı halk sınıflarının tepkisi haklıdır.

Üçüncü olarak bu tepki, mezhep ayrımlı devlet

kurumlaşmasına son verme çağrısına dönüşmüştür ve tehlikelidir. Bugünkü siyaset yapısı içinde güvenceli konumları olan Şiiler ve onları temsil eden Hizbullah hareketi, bu durumu yitirmek istemez. Sokak muhalefetiyle Hizbullah militanları arasında patlak veren çatışmalar bu gerilimden kaynaklanıyor.

Son olarak, İsrail'i yenilgiye uğratan tek silahlı örgüt olan Hizbullah'ı güçsüzleştiren siyasî reform talepleri, emperyalizmin Orta Doğu projelerine hizmet edecektir. 'Devrimci ideolojiden yoksun bir devrim hareketi, Lübnan solu için de felaket olabilecektir.'

Ali Kadri'nin bu tespitleri, Lübnan kalkışmasını alkışlamakta acele eden sol çevreler için uyarıdır.

Benzer tespitler, bugünlerde Irak'ı sarsan kalkışmalar için de geçerli olabilir. Ayaklananlar İran bağlantılı hedeflere, hatta konsolosluklara saldırıya başladı. Arka planında İsrail, Suudi, ABD parmağı olamaz mı? Soruyu, 'paranoyak bir tepki' diye geçiştiremeyiz."

Bu pasaj devrim, kitle mücadeleleri, emperyalizm ve genel olarak Marksizmin bu üçlü arasındaki ilişki üzerine ortaya koyduklarına dair oldukça kafa karışıklığı içeren sapmalar barındırıyor. Boratav, Lübnanlı Marksist Ali Kadri'den aktardığı görüşlere katılıyor ve benzeri uyarıları Irak için de yapıyor. Sorunu "paranoyak bir tepki" olarak geçiştiremeyecek olmamız noktasında haklı: Biçimde paranoyak gözüken bu antimarksist hezeyanların altında, kitlesel seferberliklerin Leninist-Bolşevik okunuşundan kopmuş bir anlayışın, doğrudan doğruya karşıdevrim cephesinin çıkarına olacak şekilde sınıflar mücadelesinin içeriğini çarpıtması söz konusudur.

Lübnan, Irak ve özellikle İran seferberliklerinin, bu ülke egemen sınıflarının çıkarına olacak şekilde kriminalize edilmesi Boratav'a özgü değil. Türkiye solunun temsil ettiği geniş yelpazeden birçok akım veya isim, bu ülkelerdeki sınıf mücadelesi biçimlerini, emperyalizmin bölgeye bir tür müdahale tarzı olarak okumakta kararlı. Bütün bu okumalar, aslında temel olarak Şii burjuvazinin bölgenin yağmasından ve talanından daha fazla pay alma isteğinin politik düzlemdeki bir ifadesinden başka bir şey olmayan, mevcut rejimlerin sözde "antiemperyalist" söylemlerine dayanıyor. Bu bağlamda karşımıza üç temel sorun çıkıyor:

1) Emperyalizmin Marksist-Leninist tanımı; yani onun yalnızca çeşitli devletler arası hegemonya

ve baskı yarışı olmadığı ama kapitalizmin en üst aşaması olarak bir uluslararası ekonomik örgütlenme biçimi olduğu ve dolayısıyla da askerî-diplomatik gerilimlerin de finans kapitalin temerküzü ve yayılımı çerçevesinden okunması gerektiği gerçeği.

2) "Antiemperyalizmin" Marksist-Leninist tanımı; yani emperyalizm karşısında kendi ulusal pazarından daha fazla artıkeğer elde etmeye dönük bir yönelime girmiş sinai ve ticari burjuva sektörlerin, bu iştahlarının siyasal üstyapıda milliyetçi veya İslamcı tezahürlerle temsil edilmesinin bir "antiemperyalizm" türü olarak ele alınamayacağı ve emperyalizmin varlığını sonlandırabilecek biricik politik kutbun, sosyalist devrim ve proletarya iktidarı programıyla silahlanmış bir devrimci işçi hareketinin kendisi olduğu gerçeği.

3) İşçi sınıfı hareketinin antiemperyalist eylemliliği esnasında hangi sınıflarla veya sınıfsal sektörlerle kalıcı ittifaklara veya geçici eylem birlikliklerini girebileceğinin Marksist-Leninist tanımı; yani emperyalizme karşı savaşımında işçi sınıfının müttefiklerinin köylüler, tarımda çalışanlar, ırgatlar, kent yoksulları, yarı proleterler olabileceği ancak işçi sınıfının, emperyalizmle savaş esnasında asla ve asla büyük burjuvazinin kendisiyle veya onun çeşitli bölümleriyle ve onun siyasi rejimler düzeyindeki çeşitli temsilleriyle politik eylem birliklerine veya cepheleşmelere giremeyeceği gerçeği.

Sorun bir kere böyle ortaya konduğunda, İran'ın ABD'yle çekişme yaşaması dolayısıyla ve Lübnan Hizbullahının zamanında İsrail'le savaşmış olması dolayısıyla, bu ülkelerdeki işçi hareketlerinin mutlak olarak doğuştan "emperyalizmin umut bağladığı sokak, kitle hareketleri" olarak okunamayacağı netlik kazanmış olur. Boratav'ın aktardığımız pasajının içinde barındırdığı sapmalar, aslında emperyalizm, antiemperyalizm ve işçi sınıfının devrim için ihtiyaç duyduğu/duyacağı toplumsal müttefikler sorunlarının devrimci Marksist çözümlerinin bir karalanması, bu ilkesel konuların oportünistçe terk edilmesinden başka bir şey değildir.

Bu söylediklerimizi birkaç başlık altında detaylandıralım.

Emperyalizme karşı burjuvarejimler ve devrimci işçi hareketleri

İran'ın dış politikasıyla ilgili en sık yapılan yanlışlık, rejimin ABD karşıtı tutumunu (o da belirli bir noktaya kadar), genel olarak antiemperyalizmle



karıştırmaktır. Eğer emperyalizmi Leninist ölçütler üzerinden tarif ediyorsak (mali sermayenin sınai sermayenin önüne geçerek dünyanın ekonomik paylaşımını yeniden ve yeniden gündeme getirmesi ve tröstler ile bankaların, ulusların zenginliklerini ekonomik bir ilişki biçimi olarak kendi aralarında yeniden ve yeniden bölüşmeleri), antiemperyalist yönelimlerin ancak ve ancak özel mülkiyeti hedef tahtasına koyan hareketlerin bir neticesi olabileceğini de anlamalıyız.

Bu bağlamda antiemperyalist bir burjuva rejim, Marksist ölçütler uyarınca kaba bir oksimorondur. Emperyalizm, kapitalizmin çürüme ve gerileme çağındaki ifadesi olduğu için, ancak bu çürüyen kapitalizme son darbeyi indirmeyi programlaştıran siyasal odaklar, yani devrimci işçi hareketinin çevresinde kümelenen öncü sosyalist yapılanmalar, antiemperyalist bir karakter taşıyabilirler.

İranda gerici molla rejiminin ABD ile artık askerî bir boyuta da çıkmış olan sürtüşmesi, uluslararası iş bölümünün emperyalist karakterine getirilen bir itiraz değil, Ortadoğu kapitalizminin ürettiği artıdeğerin, silahların ve politik yetkilerin bir bölüşümü ve paylaşımı kavgasıdır. Bu bağlamda İran'ın dış politikada izlediği hat "antiemperyalist" değil, yayılmacıdır. Bu yayılmacılığın, bölge pazarı düzeyinde ABD emperyalizmiyle karşı karşıya gelmesi onu "antiemperyalist" kılmaz, tıpkı ABD ile NATO'nun tehditlerine ve ambargosuna rağmen Kıbrıs adasında asker bulundurma kararı alan

Ecevit dönemi Türkiye'sinin de antiemperyalist olmadığı gibi.

İran'ın askerî aygıtının sınır dışında ulus ötesi kârlar elde etmek için kullanılması, doğrudan doğruya sınır içinde işçi sınıfını baskılayan despotik bir rejimin kurulumunu zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle İran yayılmacılığının eleştirisi, İranda sosyalist devrim gündeminden kopuk olarak ele alınması mümkün olmayan bir konu olarak var ediyor kendisini. Dolayısıyla İran işçi hareketi, özellikle de metal işçilerinin son senelerdeki seferberlikleri rejimin askerleri sınır dışından çekmesini talep ederken, sadece devrimin yaşamsal görevlerinden ve şartlarından birini sınıfsal bir içgüdüyle deklare ediyordu, emperyalizme hizmet etmiyordu.

Komünistlerin emperyalizmle çelişkiye düşen burjuva sektörlerin politikalarına dair ne gibi bir tutum almaları gerektiği, Lenin'in özellikle eğildiği bir konu olmuştur. Lenin 1916'da şöyle yazıyordu

"Dolayısıyla biz emperyalizme karşı her mücadeleyi desteklemeyiz. Biz gerici sınıfların emperyalizme karşı mücadelesini desteklemeyiz; biz gerici sınıfların emperyalizme ve kapitalizme karşı ayaklanmasını desteklemeyiz." (Vladimir İ. Lenin, *Emperyalist Ekonomizm-Marksizmin Bir Karikatürü.*)

Lenin, Boratav'ın İran, Lübnan ve Irak proleteryasına ihanet etmek için kullandığı mazereti bütünüyle yıkan bir Marksist tavır geliştirmişti: Pazar kavgasına tutuşmuş burjuva güçler arasından ge-

rici sınıfların, emperyalizme karşı geliştirdiği sözde mücadeleyi (ki yukarıda da belirttiğimiz üzere, İran bunu dahi yapmamaktadır) politik olarak hiçbir şart altında desteklemeyiz. Dahası, bu sözde antiemperyalizm uğruna, söz konusu rejimin so-pası altında inleyen işçi sınıfına, ayaklandığı takdirde parmak hiç sallamayız! Boratav'ın pişkince giriştiği eylem, tam da budur.

Askerî eylem birliği, politik eylem birliği

Emperyalizmle bir savaş içine girmiş bulunan, emperyalizmin işgali altında bulunan sömürge, yarı-sömürge veya bağımlı burjuva rejimlerle politik eylem birliktelikleri değil, askerî eylem birliktelikleri kurarız. Bu rejimlerle yan yana, askerî bir işbirliği içinde savaşılabılıriz. Troçki bu durumu, Arjantinli bir işçiyle gerçekleştirdiği röportajda şöyle açıklar:

“En basit ve açık örneği alacağım. Brezilya’da şu anda bütün devrimcilerin sadece nefretle bakabileceği yarı faşist bir rejim hüküm sürüyor. Her halükarda, yarın, İngiltere’nin Brezilya ile askeri bir çatışmaya girdiğini varsayalım. Size işçi sınıfının bu çatışmada hangi tarafta olacağını sorarım. Ben şahsen bu durumda “demokratik” Büyük Britanya’ya karşı “faşist” Brezilya’nın tarafında yer alırım. Neden? Çünkü aralarındaki bu çatışmada sorun demokrasi ya da faşizm sorunu olmayacaktır. Şayet İngiltere kazanırsa, Rio de Janerio’ya başka faşistleri yerleştirecek ve Brezilya’yı çifte zincire vuracaktır. Öte yandan eğer Brezilya kazanırsa ülkenin ulusal ve demokratik bilincine büyük bir itki verecek ve Vargas diktatörlüğünün devrilmesine yol açacaktır. İngiltere’nin yenilgisi aynı zamanda Britanya emperyalizmine darbe indirecek ve Britanya proletaryasının devrimci hareketi için bir itici kuvvet olacaktır. Doğrusu, birinin dünyadaki karşıtlıkları ve askeri çatışmaları demokrasi ve faşizm arasındaki mücadeleye indirilmesi için içi boş bir kafaya sahip olması gerekir. Tüm maskelerin altından sömürücüleri, köle sahiplerini ve haydutları nasıl ayırt edeceğimizi bilmemiz gerekir.” (Lev Troçki, “Mateo Fossa ile röportaj”, Eylül 1938.)

Ancak gerici rejimlerle emperyalizme karşı kurduğumuz askerî eylem birliği, politik bir eylem birliği içeriği kazanamaz. Bunun nedeni basitçe, emperyalizme karşı savaşan ülkenin işçi sınıfının politik ve örgütsel bağımsızlığını korumaktır. Rejimin emperyalizme karşı askerî hareketi eleştirel olarak desteklenirken, bu rejimin işçi sınıfı tarafından devrilmesi gerektiği ilkesinden asla vazge-

çilemez. Dolayısıyla söz konusu gerici rejimin emperyalizmle savaşımında askerî bir eylem birliğini savunurken, eşzamanlı olarak aynı rejimin devrilmesi için proleter seferberliklerin desteklenmesi şarttır çünkü emperyalizme nihai yenilgiyi yaşatabilecek biricik güç, bir devlet iktidarı formunda örgütlenmiş olan devrimci işçi hareketidir.

Bu taktik, devrimin başkentine yürüyen general Kornilov’un askerî darbe tehdidine karşı, Lenin’in Kerenski hükümetiyle oluşturduğu siyasal ilişki biçiminden doğmaktadır. Bolşevik Parti darbeye karşı, Sosyal Devrimciler ile Menşeviklerden oluşan Geçici Hükümet’in güçleriyle askerî bir eylem birliğine gitmiş ancak bu darbenin baş sorumlusunun Kerenski olduğu propagandasıyla, Geçici Hükümet’in devrilmesi yönündeki bağımsız proleter politik hattı da sürdürmüştür.

Dolayısıyla İran rejimi, emperyalizmden askerî bir darbe aldığı anda (Kasım Süleymani’nin öldürülmesi gibi), bu rejimin ABD’ye karşı savunulmasında rejimle askerî eylem birlikleri kurmak mümkündür ve kurulmalıdır da. Ancak bu eylem birliği, rejimin çıkarına olacak şekilde, İran içindeki sınıf mücadelelerinin komplocu bir bakış açısıyla yerilmesini, dolayısıyla da politik olarak karşıdevrim cephesine geçilmesini beraberinde getiremez. Zira emperyalizme karşı bu geçici askerî eylem birlikteliğine rağmen devrimci perspektif hâlâ, gerici molla rejiminin Leninist öğretiyi silahlanmış proletarya tarafından paramparça edilmesidir. Emperyalizme karşı askerî mücadele, molla rejimine karşı politik mücadelenin basitçe yerine geçirilemez. Zira bu ikisinin de yenilgisi birbirleriyle iç içe geçmiştir: Emperyalistler yenilmeden mollalar, mollalar yenilmeden de emperyalistler yenilemez ve dolayısıyla işçi sınıfı nihai zaferini ilan edemez.

Şii inancına tanınan ideolojik kapitülasyonlar ve militan materyalist perspektiften kopuş

Boratav’ın özellikle Lübnan, Irak ve İran’daki işçi mücadelelerini haksızca karalamasının ardında yatan bir unsur daha mevcuttur. Bu unsur, Türkiye solunda son derece yaygın olduğu biçimiyle -Türk rejimi ve onun Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tanınan İslami yorum Sünnilik olduğu için- İslam dininin Şii yorumunun belirli ilericilikler taşıdığı yönündeki hatalı önyargıdır. Alevilerin Türk Bonapartizmi karşısında ayrımcılığa uğradıkları, ibadetlerinin önüne engeller çıkarıldığı ve bu bağ-

lamda dinî bir azınlık olarak baskıyla karşılaştıkları elbette inkar edilemez. Ancak dinî bir azınlığın baskı görmesi ve aynı zamanda Şii inancının kendisine içkin olduğu iddia edilen birtakım eşitlikçi nüvelerin var olduğu sanısı üzerinden, genel olarak dinî bir fraksiyona ve bu fraksiyonun ideolojik olarak rengini verdiği rejimlere göreli de olsa bir ilerililik atfetmek, toplumsal ve siyasal gelişmeleri ve kurumları sınıflar arası ilişkilerin niteliği ve dinamiği üzerinden okumaya hasredilen militan materyalist perspektiften bir kopuştur.

İlerici teolojik yorum yoktur; evrenin fiziksel yasalarının Yararıcı'da ifadesine kavuşan ilahi bir başlangıcı olduğunu veya bu yasaların doğa yasaları üstü bir irade tarafından yönlendirildiğini veya izlendiğini ileri süren bütün felsefi argümanlar, işlevleri bakımından gericedir. Marksizm, tarihsel düzlemde hiçbir dinî inanca, hele de onların siyasal üstyapıda kurumsallaşmış biçimlerine, ilerililik payesi atfetmez. Gerçeğin somut olduğu yönündeki belirlemeden yola çıkan Marksist felsefenin nezdinde, metafizik varlıklara inancı sevk eden herhangi bir kutsal kitap yorumunun proletaryaya öğretisi olarak sunulabilmesi, mümkün değildir.

Belirli bir dinî inanç veya bu inancın belirli bir kolu, burjuva bir ulus devletin baskılarına maruz kalıyor, bu devlet tarafından sindirilmek isteniyor olabilir. Bu dinin veya dinin bir kolunun öğretilerine inananlar, aynı devlet tarafından ibadet ve toplanma noktasında engelleniyor da olabilir. Ancak bu otomatik olarak, söz konusu dinin veya mezhebin devlet yönetiminin, bölgenin geri kalan gericiliklerinin ve emperyalizmin karşısında bir ilerililiği temsil ettiği anlamına gelmez. Zira bu inancın formalite icabı gerektirdiği meditasyonlarla düşünce dünyasını dolduran bir rejim, bağlı kaldığını iddia ettiği kutsal kitap yorumuna değil, hisse senetleriyle bankaların taleplerine sadık kalmayı sürdürmektedir.

Bu bakımdan rejimleri tanımlarken, onların ideolojik aidiyetlerini değil, ekonomik temellerini odak noktası olarak aldığımızı hatırlatmakta fayda vardır. Şii şeriatının gerektirdiği devlet biçimi olduğunu ileri süren İran Cumhuriyeti de sömürgecilik karşıtı fikirlerin kurumsal cisimleşmesi olduğu iddiasındaki Bolivarıcı Venezuela Cumhuriyeti de mülkiyet ilişkileri bağlamında burjuva tipte devlet yapılanmalarıdır. Onlara karakterini veren, yani onların sınıflar mücadelesinde üstlendikle-

ri sosyopolitik rolü belirleyen faktör, rejimlerinin makyajı olarak seçtikleri ideolojik aidiyetleri değil, hangi mülkiyet biçiminin üzerinde yükseldikleridir. Lübnan, Irak ve İran devletleri, burjuva mülkiyetinin üzerinde yükselen devlet tipleri olarak, rejim içi Şii fraksiyonların görece ağırlığından bağımsız olarak (ya da olmayarak), doğaları gereği karşıdevrimcidir.

Ortadoğulu Marksistler, Allah'ın sözde egemenliğinin bütün biçimlerine ve suretlerine karşıdır. Bu egemenlik iddiasının hiçbir versiyonu, başka burjuva rejimler tarafından ne denli hor görülürse görülsün, kabulümüz değildir. Ortadoğu devrimi, karşısında geliştiği toplumsal güçlerin ideolojik-politik görünümünün bir yansıması olarak, yalnızca sarayları, ordu kışlalarını, yabancı büyükelçilikleri değil, camileri de iktidarından edecektir, etmek zorundadır. Kuran-ı Kerim'in ve onun çeşitli İslam içi yorumlamalarının takipçisi olarak kalan bir işçi sınıfı, kendi sosyal kurtuluşunun şartlarını yaratmak için ihtiyaç duyduğu devrimci önderliğin inşasında başarılı olamaz.

Genel olarak işçi sınıfının dinî önyargılarından kurtulması oldukça uzun ve sancılı bir süreçtir. Proleter kitleler devrimci eylemliliklerinin mantıksal sonucu olan radikal ateist bir perspektife Darwinizmin uzun bilimsel ispatlarının okunmasıyla veya Feuerbach'ın materyalist felsefesinin e-tüt edilmesiyle ulaşamaz. İşçi sınıfı maddeci dünya görüşünün temellerine mücadele içinde ulaşır. 1789 Fransız Devrimi, 1848 kıta devrimleri, 1871 Paris Komünü, kitlesel sosyal demokrat partilerin varlığı, I. ve II. dünya savaşları, resmi komünist partilerin mevzilerinin ileriliği, birkaç sosyalist devrim ve sayısız ulusal ayaklanma deneyimlerinin ardından Avrupa işçi sınıfının dahi Vatikan'ın yürüngesinden tamamen çıkmış olduğunu söylemek hata olurdu.

Ancak Ortadoğu proletaryası, ayaklanma girişimleri sırasında kendisine sadece yük olmuş olan bu teolojik önyargılarından arınma sürecinin içine girmiştir. İlk olarak Mısır'da Müslüman Kardeşler iktidarını, tarihin görmüş olduğu en kitlesel devrimle yerinden etmiştir. Tunus'taki Nahda hareketini fiilen yönetemez hale getirmiştir. Irak'ta ve Lübnan'da emekçiler, sınıflar mücadelesinin sekülerleştirici etkisi altında rejimin bütün dinî temsiliyetlerden arınmasını talep ederek isyan sahnesini adımını atmıştır. İran'da mollalar artık, greve çıkmak isteyen fabrika işçilerinin suratlarına ayet-



lerden alıntı yapamamaktadır. Bin Ali, Mübarek, Buteflika ve onların benzerlerinden sonra sıra rejimlerin kendisine ve bu rejimlerin gökyüzündeki gölgesi olan ilahi varlığa gelmiştir. İslam mitolojisinde cehennem üzerine kurulduğu söylenen Sırat Köprüsü'nden geçebilmek için dinin öne sürdüğü beş şartı yerine getirmek yeterlidir; işçilerin baştan inşa etmek durumunda kalacakları devrimci Ortadoğu'ya giden köprüden ise Sırat Köprüsü hikayeleri pazarlayanların hiçbirinin geçemeyeceği -proleter devrimin kaç şartını yerine getirirlerse getirsinler- kesindir.

Sonuç

Boratav'ın devrimci seferberlikleri emperyalizmin komploları olarak gören gerici ve idealist ezoterizmine dair söylenebilecekler bunlarla sınırlı değil. Lübnanlı "Marksist" arkadaşı Ali Kadri'nin Lübnan'ın mezhepçi rejimini "istikrar" sağlayan bir kazanım olarak görmesinden, Lübnan siyasi üst yapısının ülkenin emperyalizme bağımlılığını bütün yönlerden derinleştirdiğini atlamasına kadar, yanlışlar boldur. Irak proletaryasının İran yayılcılığına duyduğu öfkeyi, mekanik olarak ABD emperyalizminin çıkarına olan bir olgu olarak okumak da yüzeyde kalmakta ısrar etmekten farksızdır. Irak işçileri, özellikle Kasım Süleymani öldürüldükten sonra, ülkelerinden ABD de dahil bütün yabancı askerî varlığın çekilmesi talebiyle seferber olmuştur. Onların sınıf refleksleri, "hoca" unvanıyla anılan Boratav'ın mistik jeopoliti-

tik senaryolarından on kat daha ileridedir.

Bu tip komplocu ideolojik-politik savrulmaları belirleyen birkaç etken mevcuttur. Sıralamaya çalışalım:

Bu öncelikle, kitlelerin devrimci kapasitelerine hiçbir şekilde güven duymayan yalıtılmış küçük-burjuva şüpheliğinin bir ürünüdür. Aynı gerici şüphelik ve komploculuk (bunlardan biri de Boratav'ın yazı ürettiği soL haber portalıdır) diktatör Mübarek'i deviren Birinci Mısır Devrimi için, emperyalizmin tezgahladığı İslamcı bir proje demişti. Ancak İslamcı projenin amacı olması gereken Müslüman Kardeşler hükümeti, İkinci Mısır Devrimi'nin olağanüstü kitleselliği eşliğinde yıkıldı (elbette soL, bu konuda ne bir bilanço ne de bir özeleştiri yayımladı). Eğer Mübarek'i yerinden eden Birinci Mısır Devrimi yaşanmasaydı, Mısır işçi sınıfı siyasi İslamcılarla deneyimlerini tüketmek için belki de birkaç on sene daha bekleyecekti.

Lübnan, Irak ve İran proletaryasının devrimci kapasitesine duyulan bu inançsızlık, aslında onların, emperyalizmle paylaşım sürtüşmeleri yaşayan Şii burjuva fraksiyonlardan daha iyi yönetebileceğine dair olan inançsızlık, yani açık ve kesin bir biçimde proletarya diktatörlüğü stratejisine dönük inançsızlıktır. Troçki 1933'te şöyle yazıyordu: "Opportunizmin psikolojik kaynaklarından biri, büyük görevlerden korkmak, yani devrimci olasılıklara güvenmemektir."

Bunun yanı sıra, hiçbir maddeci temele dayan-



madan sınıflar mücadelesini birtakım metafizik spekülasyonlar üzerinden okumaya dönük bu girişim, sınıf bilincinin gelişiminin doğasına mekanik bir muhteva atfetme yönündeki gerçek dışı arzunun da bir tezahürüdür. Öyle sanıyorum ki Boratav için, yalnızca katı ve köşeli bir “antiemperyalist” bilinçle -yalnızca İran rejiminin aşılabilceği türden bir “antiemperyalist” bilinçle- yola çıkan işçi taburlarının ayaklanma hakkı mevcuttur. Bunun haricinde, Boratav’ın aynı kürsüde yan yana gelerek dayanışma gösterdiği Perinçek’in tanımladığı haliyle “antiemperyalist” öğretiyeye hakim olmadan siyaset yapmaya kalkışan işçiler ve yoksullar, ABD’nin maşaları oldukları suçlamasıyla felç edilmelidirler. Ancak sınıf bilincinin gelişimi de, tıpkı doğa ve insan medeniyeti gibi, diyalektik bir gelişim eğrisi izler; yani eşitsiz ve bileşik bir biçimde farklı parçalar farklı tempolarda ilerler ve bu parçaların vardıkları sonuçların dış dünyada yanlışlanmasını tecrübe eden işçi, sosyalist bilince giden yolda bir adım atmış olur. Bugün İranda mollalara, Irak’ta yayılmacıların kukla hükümetine ve Lübnan’da burjuva Şii fraksiyonların sömürü düzenine karşı sokağa çıkmayan bir proleterin, yarım antiemperyalist mücadelenin öncüsü olabileceği yargısı, ütöpik bir varsayım ve gerici bir hezeyandır.

Lübnan, Irak ve İran emekçilerinin, sırf kendi rejimlerine karşı devrimci eylemlere giriştikleri için antiemperyalist bir bilinç geliştirmeye dönük

toplumsal bir yeteneğe sahip olmadığı düşüncesi bir komedi unsurudur. Ülkesinin işgal edilmesini deneyimlemiş bir Iraklı işçi, ülkesine ABD tarafından ambargo konulmasını deneyimlemiş bir İranlı işçi, ülkesinin çeşitli burjuva fraksiyonların giriştiği kanlı iç savaştan emperyalizme karşı zayıflayarak çıktığını deneyimlemiş veya bunu yüklerinden dinlemiş bir Lübnanlı işçi, kendi barbar rejimine karşı fiziksel varlığını tehlikeye atarak sokağa çıktığında ve mücadele ettiğinde, yalnızca kendi yerel rejimine karşı değil, onu bu rejime mahkûm eden ve bu rejimi elleriyle var eden emperyalizme karşı da seferber olması gerektiğini bilerek devrim çağrısını yükseltmektedir. Kimse antiemperyalizm yarışında İranlı, Iraklı ve Lübnanlı işçileri aptal yerine koymaya çalışmasın. Kimse onların, sokaklara döküldüklerinde ne yaptıklarından habersiz olduğunu iddia etmeye cesaret etmesin. Onlar bu sınavda son senelerin en cüretkar devrimci cevaplarını üretmiş olan proleter bölüklerdir. Parmak sallayacağınıza, onların mücadelelerinin en önemli derslerini Türkiye işçi sınıfının çeşitli kesimleri içinde anlatmaya başlayın.

Anlaşılması gereken ilk nokta İranda, Lübnan’da ve Irak’ta patlak veren devrimci ayaklanmaların ve seferberliklerin, çeperlerine işçileri çektiği oranda, zaten nesnel olarak antiemperyalist bir karakter taşıdıklarıdır. Bu üç ülkenin de ekonomik altyapıları, finans kapitalin uluslararası ekonomik diktatörlüğüne, kendi niyetlerinden ayrı olarak bağım-

lıdır. Bu ilişkinin en muntazam tarifi Troçki'dedir:

“Finans kapitalin gücü istediği zamanda ve yerde, istediği gibi bir hükümet kurma yeteneğinde yatmaz; bu yeteneğe sahip değildir. Finans kapitalin gücü, her proleter olmayan hükümetin ona hizmet etmek zorunda kalışı gerçeğinde yatar; ya da daha iyisi, finans kapitalin, her çürüyen egemenlik sisteminin yerine değişen şartlara daha iyi uyan bir sistem koyma olanağında yatar. Ama, bir sistemden ötekine geçiş, politik bunalım demektir. Bu bunalım, devrimci proletaryanın faaliyetiyle birlikte, burjuvazi için bir toplumsal tehlikeye dönüşebilir.” (Lev Troçki, “Bonapartizm ve Faşizm”, 15 Temmuz 1934.)

Bu ülkelerdeki devrimci proleter seferberlikler ilk olarak rejimlerin kapitalist altyapısını, yani emperyalizmle olan bağımlılık ilişkilerini zedelemekte ve emperyalizmin bölgedeki mali yatırımlarını ve askerî varlığını tehdit etmektedir. Seferberlikler, i) içlerine işçi ve emekçi sınıflardan toplumsal kesimlerin katılması dolayısıyla, ii) taleplerinin ve hedeflerinin doğaları gereği, bilinçli olarak olmasa da karşılarına ekonominin kapitalist örgütleniş biçimlerini ve bu biçimlerin koruyucusu olarak burjuva rejimleri aldıkları için, devrimcidirler. Seferberliklerin bu iki özelliği, onları bölgedeki en “antiemperyalist” rejimden dahi daha antiemperyalist kılmaktadır. Çünkü onlar bölgedeki hiçbir gerici rejimin yapmadığını yapmakta, yani emperyalizmin ekonomik temeli olan özel mülkiyet ilişkilerini devrimci bir tarzda ulusun gündemine getirmektedir (İran isyanı sırasında yakılmayan ve hedef alınmayan pek az banka şubesi kalmıştır, keza Lübnan'da da).

Boratav, kendisinin bir “hoca” olarak anılmasını beraberinde getiren zihinsel melekelerine rağmen, hem militan materyalist perspektiften mistisizme doğru bu denli bir savrulmayı, hem de işçi sınıfı ile onun devrimci kapasitesine dönük oportünistçe bir güven yitimini nasıl olur da yaşamıştır? Rus Marksizminin kurucusu Georgi Plehanov, Almanya'da-

ki Freiburg Üniversitesi'nde felsefe alanında, tıpkı Boratav gibi “hocalık” yapan Heinrich Rickert'in (1863-1936) tarihsel materyalizme saldırısına verdiği 1911 tarihli yanıtta, aşağıdaki pasajı kaleme alıyordu:

“Rickert ve onun gibi olan diğer bilim insanlarının tarihsel materyalizme dair en ufak bir fikrinin olmaması gerçeği, hiçbir bireysel nedenden dolayı değildir, ama onların entelektüel görüş alanlarının, bütün bir sınıfa özgü olan önyargularla bulanıklaşmış olmasındandır. Onlar hakkında dürüstçe denebilir ki, tarihsel materyalizmin yorumu olarak önerdikleri zırvalık ‘tamamen bilimsel olmayan bir politik önyargıyla’ belirlenmektedir. Tarihsel materyalizme dönük isteksizlikleri, özellikle sosyal demokrat hedeflerden’ duydukları korkudan en ikna edici biçimde bahsetmektedir.” (Georgi Plehanov, Selected Philosophical Works.)

Boratav'ın Lübnan, Irak ve İran sınıflar mücadelesinin yorumu olarak önerdiği “zırvalık” da “tamamen bilimsel olmayan bir politik önyargıyla”, özellikle sosyalist ve devrimci hedeflerden “duyduğu korkuyla” belirlenmiştir.

(1) Aslında Boratav'ın listesinde Arjantin de var; ancak bu ülkede bir ayaklanma yaşanmadı, Peronist aday seçimlerden galip çıktı. Boratav, Arjantin'in en eski burjuva siyasal akımlarından olan Peronizm'in sandıktan çıkışını “solcu iktidar” olarak kategorize ediyor. Bu tip bir tanımlama, ya Peronizm'in Arjantin işçi sınıfına karşı işlediği cinayetlerin ve gerçekleştirdiği derin sosyopolitik ihanetlerin bilincinde olmamaktan, ya da açıkça, siyasal oportünizmden kaynaklanabilir.





Bolivia: Morales darbecilere neden direnmedi?

Atakan Çiftçi

Boliviya'da 13 yıllık Evo Morales iktidarı, 11 Kasım 2019'da ordu yönetiminin kendisine görevinden çekilme çağrısı yapmasıyla son buldu. Ordunun müdahalesinin ardından Morales, Meksika'dan sığınma talebinde bulundu ve ülkeyi terk etti. 2000'li yılların başında Latin Amerika ülkelerinde iktidara gelmeye başlayan solcu-halkçı hükümetler dalgasının bir parçası olan Evo ve partisi MAS (Sosyalizme Doğru Hareket), böylece yerini geleneksel sağ partilerin, iktidarı orduyla paylaştığı geçici bir yönetime bırakmış oldu.

Morales iktidarını beklenmedik bir zamanda gerçekleşen bir

askeri darbeyle kaybetmedi. Tam tersine, 2000-2005 arası gerçekleşen devrimci ayaklanmaların ülkedeki mevcut partileri sahnedan silmesinin ardından, Morales ve MAS 2005'teki seçimleri kazanarak emekçi kitlelerin büyük umutları ve beklentileriyle iktidara gelmesinin ardından; bu beklentilerin hiçbirinin karşılanmayacağı açığa çıktıktan sonra popülaritesini giderek yitirmeye başlamıştı. Askeri darbenin hemen öncesinde, 20 Ekim'de gerçekleşen başkanlık seçimlerinde imza attığı bir dizi skandal sonucu, seçimlere hile karıştırdığı suçlamasıyla kitlesel protestoların hedefi haline gelmişti.

Bu yazıda Boliviya'da darbenin zeminini hazırlayan koşulları, Evo ve MAS'ın bu süreçteki politikalarını ele alacağız. Bu deneyimin oldukça önemli olduğunu düşünüyoruz, çünkü kendisini "And sosyalizmi" veya "yerli sosyalizmi" olarak tanıtan Morales iktidarının burjuva, sınıf işbirlikçi niteliğinin doğru bir biçimde kavranması, sınıf bağımsızlığı ve kapitalizmden kopuş temelinde devrimci partilerin inşası yönünde öncü kesimler için aydınlatıcı olacaktır.

Boliviya'da devrimci seferberlikler ve MAS iktidarı

Latin Amerika'da '80'li ve '90'lı yıllar boyunca gerçekleşen neo-

liberal uygulamalar, 2000'lerin başlarında büyük seferberliklerin patlak vermesini beraberinde getirdi. Bu seferberlikler ya merkez sol partileri ya da yeni kurulan halk cepheci sol oluşumları iktidara taşıdı. Bolivya'daki Morales iktidarı da böylesi bir gelişimin sonucunda ortaya çıktı.

Ülkede gerçekleşen ilk büyük seferberlik, 2000'de Cocabamba şehrinde yaşanmıştı. "Su Savaşları" olarak tarihe geçen bu eylemliliklerde suyun özelleştirilmesi girişimi yenilgiye uğratılmış ve Fransa merkezli çokuluslu şirket ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştı.

Ekim 2003'te, başta doğalgaz rezervleri olmak üzere ülkedeki doğal kaynakların hükümet işbirliğiyle çokuluslu şirketler tarafından yağmalanmasına karşı bir halk ayaklanması gerçekleşti. Ordu tarafından vahşice bastırılan seferberliklerde yaklaşık 65 kişi hayatını kaybetti. "Gaz Savaşları" olarak anılan süreç sonucunda Başkan Gonzalo Sánchez de Lozada, "Goni", hükümeti devrildi. Yine 2005'te, Bolivya

halkı bu kez Goni'nin yardımcısı olarak görev yapmış olan Carlos Mesa'nın iktidarına karşı sokaklara döküldü. Kitlelerin talepleri arasında, suyun özelleştirilmesinin durdurulması, doğalgaz, petrol ve madenler gibi doğal kaynakların kamulaştırılması ve bir Kurucu Meclis çağrısı yer alıyordu.

Aralık 2005'te gerçekleşen başkanlık seçimlerinde, MAS'ın adayı olarak Evo Morales, yüzde 53,74 oyla seçimleri kazandı. Morales'in seçim galibiyeti, Bolivya'da diktatörlüğün son bulunduğu 1982'den itibaren ülkeyi yöneten geleneksel partilerin ağır bir yenilgisi anlamına geliyordu.

Sosyalizme Doğru Hareket:

Sosyalizm bunun neresinde?

27 Mart 1995'te Santa Cruz şehrinde MAS'ın kuruluş toplantısına katılan yüzlerce köylü ve aydının MAS'tan beklentisi, yağmacı neoliberal politikalara karşı bir siyasi alternatifin inşası idi. MAS'ın kitlelerden gördüğü teveccühün en önemli sebebi, bu dönemde işçi hareketinin bir geri çekilişi içerisinde olma-

sı ve ülkede sendikal hareketin başını çeken Bolivya İşçi Merkezi'nin (COB) derin bir krizde olmasıydı. Bu sebeple MAS kurulduğu ilk yıllardan itibaren hızla, koka yapraklarının ekimine dönük saldırılar başta olmak üzere yerli halkın toprak hakkı için yürüttüğü mücadeleler ve etnik/ırkçı ayrımcılığa karşı mücadelelerinin başını çeken bir parti haline geldi.

Parti, kuruluşunun üzerinden henüz 10 yıl bile geçmeden, 2002'de, toplumsal desteğini kır yoksullarından şehirli orta sınıflara ve geniş halk katmanlarına doğru genişletmeyi başardı. Elde ettiği kiteselliğin ve işçi sınıfının bağımsızlığını temel alan bir programın noksanlığının da etkisiyle, parti önderliğinde reformist kesimlerin ağırlığı giderek arttı. Bir dönem cezaevinde de yatmış olan, eski gerilla önderlerinden Alvaro Garcia Linera'nın başını çektiği bir klik, partinin çizgisini giderek "demokratik kurumlara" uyarlanma çerçevesinde seçimci bir düzleme çekti.

2002'de gerçekleşen başkanlık





Carlos Mesa ve Evo Morales

seçimlerinde %20,9'luk oy oranıyla ikinci sırayı alan Evo Morales, kitlelerde 1982 yılında son bulan askeri diktatörlüğün arkasından gelen sağ-muhafazakâr iktidarlara karşı biriken öfkenin temsilcisi rolüne bürünüyordu. Nitekim, 2005 yılında Morales'in iktidara taşıyan dalga, kitlelerde doğal kaynakların talanı ve yerel halk kültürleri üzerindeki etnik ayrımcılığın son bulması yönündeki taleplerin ifadesiydi.

“Yerli ve milli” başkan:

Morales

2002'de “narko-terörist” suçlamasıyla meclisten kovulan Evo Morales başkan seçildiğinde ülke seferberlik halindeki kitleler ve başta toprak mülkiyeti olmak üzere ekonomik hakimiyetini kaybetmek istemeyen egemen sınıflar arasında bölünmüş durumdaydı. Evo, daha ilk andan itibaren taleplerinin karşılanması için seferber olmuş kitlelerin basıncını hissediyordu. 2007'de bu kez, başkan olarak, meclis kürsüsünde konuşurken binlerce *cam-*

pesinos (köylü) ve işçi meclis binasının önünde toplanmış ilk yerli başkanın konuşmasını takip ediyordu. Aynı yıl, La Paz'ın başlıca gazetelerinden *La Razon*'un yayınladığı bir kamuoyu yoklamasına göre, Morales'in kamuoyu desteği %59'a yükselmmişti.

Kitlelerden gördüğü bu teveccühün ana sebebi 2000'lerde ABD'de Merkez Bankası'nın (FED) izlediği genişlemeci para politikaları ve özellikle Çin başta olmak üzere Asya piyasalarındaki ihracata dönük üretim yapan sanayi sektöründe görülen büyümenin Latin Amerika ekonomisine sağladığı göreceli bir manevra kabiliyetiydi. Uluslararası ekonomik konjonktürdeki bu “olumlu” havaya dayanarak Morales, iktidarının ilk yıllarında madenler ve doğalgaz rezervlerinden elde edilen gelirle sosyal harcamalarda kısmi bir yükselişi finanse edebildi.

Devrimci ayaklanmaların üzerinde yükselen Morales iktidarı, bu dönemde ne planlı bir an-

tikapitalist ekonomik program uyguladı ne de ülkenin ekonomik kaynaklarını çeşitlendirecek hamleler yaptı. Onca radikal söylemin arkasından, hidrokarbür yataklarında faaliyet gösteren yabancı tekelleri ülkeden kovmak yerine, devletin söz konusu şirketlerin gelirlerinden aldığı payı artırmakla yetindi. Gerçekte, sadece çokuluslu şirketlerden alınan vergilerin artırılması anlamına gelen bu hamleyle birlikte, devletin üretimin her aşamasındaki denetleyici rolü artırıldı. Kısacası, kamulaştırma yerine çokuluslu şirketler üzerinde artan bir devlet denetimine karşılık, gelirlerin %18'inin çokuluslu şirketlere aktarılması yoluna gidildi.

Bu dönemde Morales, doğalgaz rezervlerinden elde edilen geliri şahsen dağıtmak, 20 yeni hastanenin inşası, okuma-yazma seferberliği başlatmak ve “toprak reformu” kapsamında traktör dağıtmak gibi birtakım kısmi ve geçici sosyal reform ile kitleler

nezdindeki desteğini korumayı başardı.

Temelde kitlelerin basıncıyla ve kitleleri kontrol altında tutmak için verilen bu tavizler, Morales iktidarının niteliğine dair önemli ipuçları olarak değerlendirilebilir. Zira, 2 Temmuz 2006'da seçim vaatlerinden biri olan "Kurucu Meclis'i" toplayan Morales, egemen sınıflar karşısındaki uzlaşmacı tutumuyla sürece damgasını vurmaktan geri durmadı.

Oyların %55'ini alıp, parlamentoda mutlak çoğunluğu elde eden Morales'in partisi MAS, Kurucu Meclis'ten bir kararın çıkabilmesi için vekillerin 2/3'ünün onayının gerektiği hususunda sağ partiler ile anlaşmıştı. Bu durum Bolivya sağına hibe edilmiş bir veto hakkı anlamına gelmekteydi. Ve yalnızca bu olgu dahi toplanan Kurucu Meclis'in halkın en acil ihtiyaçlarını çözmeye muktedir olmadığını göstermekteydi. Sağ kesimlerle yapılan anlaşmanın sonuçlarından biri de, Morales'in seçim vaatlerinden olan toprak reformundan vazgeçmesi ve büyük toprak sahiplerinin mülklerine dokunmaması oldu.

Bununla birlikte Kurucu Meclis, tarihsel olarak baskı ve ayrımcılığa maruz kalan yerlilerin bayrağını resmi bayraklardan biri olarak tanıdı ve "çokuluslu devlet" tabiri anayasaya girdi.

COB'un devrimci bir işçi kutbunu temsil etme niteliğini kaybettiği bir atmosferde, Morales'in Kurucu Meclisi, yerlilerin yaşam alanlarını sözde güvence altına alan şekilsel tedbirler ile birlikte, kitlelerin ihtiyaçlarını gidermekten uzak çizgisini perçinlemiş oldu.

Dünya ekonomik krizi:

Reformist solun sonu...

2008 dünya ekonomik kriziyle birlikte Morales'in yaslandığı uluslararası ekonomik konjonktürün sonuna gelmiş oldu. Kriz neticesinde, uluslararası piyasalarda hammadde ve Bolivya ekonomisinin can damarlarından biri olan doğal kaynaklara yönelik talebin düşmesi, hükümetin ihracat ve vergi gelirlerinde önemli bir düşüşe sebep oldu.

Yeni doğal kaynak bulma umuduyla, Amazonlarda toprak açımına giden Morales hükümeti bir yandan da madencilik sektöründe ve doğal kaynaklar üzerindeki yağmayı artıracak tedbirlere girişti. Hükümetin, 2010'ların başında benzine uyguladığı yüzde yüz zammın ardından, "gasolinazo" olarak adlandırılan kitlesel bir halk ayaklanması gerçekleşti. Ayaklanmanın direngenliği karşısında geri adım atmak zorunda kalan Morales hükümeti, bir yandan da Dünya Bankası'nın önerdiği ve temelde çokuluslu enerji te-

kellerinin yerlilere ait topraklardaki yeraltı ve yerüstü zenginliği yağmalaması anlamına gelen Tipnis bölgesinden geçen otoyolun inşası için hazırladığı planı yürürlüğe koymaya girişti. İnşaatın Amazon ormanlarını ve doğal yaşamı geniş ölçüde tahrip edecek olması ve yerli halkın yaşadığı toprakları kaybetmesiyle sonuçlanacak projenin başlatılması üzerine başkente 500 kilometre uzaklıktaki Tipnis bölgesinden başkente doğru yürüyüşe geçen bölge halkı yoğun bir polis şiddetinin yanı sıra, hükümetin bizzat seferber ettiği ve MAS'ın tabanına mensup paramiliter unsurların saldırısına maruz kaldı. 67 günlük yürüyüşün ardından başkente ulaşan kitlelere COB'un ilan ettiği 2 günlük genel grev eşlik etti. Protestoları şiddet yoluyla dindiremeyen Morales, halktan özür diledi ve projeyi rafa kaldırdı.

Bu dönemde, emeklilik yaşının indirilmesi için eylemlere girişen işçi sendikaları, büyük maden ve

Morales'in 2006 seçimlerinden bir gün önce *La Gaceta* gazetesine verdiği demeçten:

"Eğer başkan seçilsem, ne yazık ki neoliberal yasalara saygı duymak benim görevim olacak. Kararnamelerle ve yasalarla bazı değişiklikler yapılır ama hemen büyük değişiklikler olmayacak çünkü 20 yıllık neoliberal yasalar var."

Morales'in 2006 seçimlerini kazanmasının ertesinde yaptığı açıklamadan:

"Yabancı şirketlerin varlıklarına el koymayacağız ya da kamulaştırmayacağız. Mülkiyet hakkı için duyulan saygıyı güçlendireceğiz."

Morales'in başkan yardımcısı Alvaro Garcia Linera'nın 2006 seçimlerinin ardından yaptığı açıklamadan:

"Yeni hükümet tek bir sınıf veya sektör için değil, bütün Bolivya için çalışacak. Özellikle iş dünyasının kendisini dışlanmış hissetmemesi gerekiyor."



otoyol projelerine karşı topraklarını korumak için ayağa kalkan yerli halk kesimleri ve genel olarak sosyal kesintilere ve hayat pahalılığına karşı yoksul halk kesimlerinin mücadeleleri örneklerinde görüldüğü gibi, 2010'ların ilk yarısında Morales hükümetine karşı gerçekleşen toplumsal seferberliklerde belirgin bir artış yaşandı. Toplumsal hoşnutsuzluğun artışı COB ve diğer emek örgütlerinin önderlikleri üzerinde de önemli bir basınç unsuru oluşturdu. COB'un 2013'te gerçekleşen kongresinde, MAS'ın desteklenmesinden vazgeçilerek bağımsız bir İşçi Partisi'nin kurulması kararı alındı. Ne var ki, 2014 seçimleri öncesinde emek örgütleri önderlikleriyle yeni bir anlaşma yapmayı planlayan Morales, bu önderliklere verdiği milletvekilliği ve çeşitli yüksek kademeli devlet makamları gibi rüşvetlerle bu kesimleri yeniden kontrol altına almayı başardı. 2014 seçimlerini Morales'in kazanmasının ardından COB, bağımsız bir işçi alternatifini yükseltebilmek için devasa bir araca dönüşebilecek İşçi Partisi projesini bir kenara attı.

Morales'in radikal söylemleriyle, kitlelerin yaşadığı gerçeklik arasındaki uçurum giderek derinleştikçe, Morales'e dönük devasa

kitle desteği düşmeye başlarken, Evo bir yandan kitle protestolarını polis şiddetiyle ve kitle önderlerini kriminalize ederek bastırmaya çalışıyor, diğer yandan iktidarını sürekli hale getirecek önlemler arayışına giriyordu. 2009'da MAS iktidarı altında kabul edilen anayasaya göre, devlet başkanı en fazla iki kez üst üste seçilebilmekteydi. Evo bu maddenin "antidemokratik" olduğunu ilan ederek, anayasa değişikliği için referanduma gitti. Ne var ki, Evo'nun bu hamlesi yüzde 51'lik Hayır oyuyla yenilgiye uğradı. Bu, Evo'nun 2005'ten bu yana bir halk oylamasında aldığı ilk yenilgiydi. Fakat bu yenilgi Evo'yu durdurmaya yetmedi. Söz konusu maddeyi kendi kontrolü altında bulunan Anayasa Mahkemesi'ne götürdü. Mahkeme, bu maddeyi "insan haklarına aykırı" bularak iptal etti ve Evo'nun 2019 seçimlerine girebilmesinin önündeki yasal engel kalkmış oldu.

2019 seçimleri ve darbe

2019 seçimlerine girilirken, mevcut politikasında herhangi bir değişikliğe gitmeyen Evo'nun kitle desteğindeki düşüş eğilimi devam etmekteydi. Evo'nun rakibi ise, geleneksel sağ, oligarşik, emperyalizmin doğrudan destekçisi kesimlerin temsilcisi Carlos Mesa idi. Bu ada-

yın yozlaşmış politik geçmişine rağmen, tıpkı Brezilya ve Arjantin örneklerinde görüldüğü gibi, reformist sol partilerin yarattığı hayal kırıklığı ve hoşnutsuzluğun bir tepki oyuna dönüşerek geleneksel sağ kesimleri iktidara getirdiği göz önünde bulundurulduğunda, benzer durumun Boliviya'da da yaşanması pekala mümkündür.

Seçim günü oy sayımları başladıktan sonra, Morales'in seçimleri önde götürdüğü fakat ilk turda kazanmasını sağlayacak 10 puanlık farkı yakalayamayacağı görülmüyordu. Bu sırada oy sayımlarının bir anda durduğu ilan edildi ve sayım yeniden başladığında Boliviya Yüksek Seçim Kurulu, Morales'in yeterli oy farkına ulaştığını açıklayarak onu seçimlerin galibi ilan etti.

Türkiyede "trafoya kedi girmesi", "mühürsüz oyların aslında geçerli olduğu" gibi örneklerden tanışık olduğumuz manzara bu kez Boliviya'da Morales yönetimi altında yaşanmaktaydı. Bu açık seçim hilesi ve antidemokratik manevra karşısında, kitleler sokaklara döküldü. Ağırlığını şehirli orta sınıfların oluşturduğu protestocular arasında Evo'nun darbeyle gitmesini destekleyen bir azınlık kesimi de olmakla birlikte, çoğunluk eğiliminin Morales'in seçim hilesini karşısına aldığını ve serbest seçimleri savunduğunu, bu nedenle bu seferberliklerin demokratik bir nitelik taşıdığını tespit etmek gerekir. Bu protestolara karşı yoğun bir devlet şiddeti uygulayan Morales yönetimi, MAS destekçisi COB yönetiminin de "ülkenin barışçıl hale gelmesi için gerekirse Evo'nun istifa etmesi gerektiği" açıklamasının ardından, 10 Kasım'da seçimleri yenileme

kararı aldı. Ne var ki, bu hamle oldukça gecikmiş, etkisiz ve pasif bir adımdı. Bu duyurunun birkaç saat sonrasında ordu yönetimi Evo'yu derhal istifa etmeye çağırıyor. Evo, herhangi bir direnişte bulunmadan, bu çağırımı hızla yerine getirdi ve Meksika'ya sığındı. Aynı zamanda Evo'nun başkan yardımcısı Linera ve MAS üyesi Senato başkanı Salvatierra da görevlerinden istifa ettiler. Bu esnada, sağcı, ırkçı, darbeci, oligarşik kesimlerin temsilcisi Camacho ve taraftarları hükümet sarayını işgal ettiler.

Darbeye "anayasal meşruiyet" görüntüsü kazandırmak için, Senato başkan yardımcısı sağcı Jeanine Añez, MAS milletvekillerinin çoğunlukta olduğu kongrede geçici devlet başkanı ilan edildi. Sürgüne giden Evo ve MAS önderliği darbeci kesimlerle uzlaşma arayışı içerisindeyken, herhangi bir politik çağrı olmaksızın, emekçi kitleler çeşitli bölgelerde darbeye karşı kahramanca bir direnişe başladılar. El Alto, Cochabamba ve Yapacani şehirlerinin yoksul emekçileri yolları kesip barikatlar kurarak polisleri şehirlerden uzaklaştırdılar. Anez'in başkanlığındaki askeri-sivil hükümet, bu eylemleri ağır bir şiddetle ezmek için derhal harekete geçti. Anez'in çıkardığı ilk kararnamenin bu müdahalelerde bulunan asker ve polislerin yargılanmasını engellemeye dönük olması bu çerçevede bir tesadüf değil. Darbe yönetimi seferberliklerin bastırılmasında katliamlara girişilmesine açık çek veriyordu. Bu bastırma hareketi neticesinde 23 kişi hayatını kaybetti, 100'den fazla kişi yaralandı ve 400'den fazla kişi tutuklandı.

Darbenin yenilgisi mümkün müydü?

Evo'ya karşı kitle hoşnutsuzluğu kullanarak darbeyi başarıya ulaştıran ordu ve sağ kesimlere karşı emekçi kitleler, işçiler, köylüler, ülkenin pek çok noktasında canlarını ortaya koyarak direndiler. Ne var ki, bu direnişi koordine edecek herhangi bir önderliğin yokluğu altında bu mücadeleler yalıtık kaldı ve ağır devlet şiddeti altında sönmeye başladı. Darbenin doğrudan muhatabı olan MAS ve Evo ise, bu sırada darbecilerle uzlaşma aramaktan başka bir plana sahip değildi. Kitlelerin herhangi bir çağrı olmadan, bir anda patlak veren direnişi MAS yöneticileri için bile bir sürprizdi. Öte yandan MAS yöneticileri gibi, COB ve diğer emek örgütleri liderleri de darbeye karşı direniş çağrısında bulunmaktan özenle kaçındılar. Bu önderlikler de Evo'nun "uzlaşma ve ülkeyi yeniden barışçıl hale getirme" çağrısına itiraz etmeksizin uydular.

Evo ve MAS'ın direniş çağrısı-

nın darbeyi yenilgiye uğratması fazlasıyla mümkündü. Ne var ki, bunun için Evo'nun kitleleri seferber olmaya davet etmesi, silahlandırması ve Silahlı Kuvvetlere darbecilere itaat etmesi çağrısında bulunması gerekiyordu. Bu adım ise, burjuva devletin ilgisiyle sonuçlanabilecek bir emekçi seferberliğini başlatmak anlamına gelirdi. İşte bu kritik durum, Evo'nun kitleleri silahlandırmaktansa darbeye neden boyun eğdiğini anlamamızı sağlıyor. Tıpkı Chavez'in 2002'de darbe girişimine direnemeyip kitlelerin kahramanca ve olağanüstü gayretiyle darbeyi püskürtmesi örneğinde veya 1955'te Peron'un darbeye boyun eğip sürgüne giderken işçi sendikalarının tabandan gelen basınçla genel grev örgütlemesi deneyiminde olduğu gibi... Halk cepheci reformist önderliklerin her kritik anda emekçileri seferber etmektense burjuva devleti koruma refleksiyle davranması Evo ve Bolivya örneğinde de böylece bir kez daha tekrar etmiş oldu.



Morales darbecilerle neden anlaştı? Lenin Kornilov'la neden anlaşmadı?

İşçi sınıfı, yerli halklar ve köylüler sağcı darbe girişiminin sorumlularına karşı sokaklarda mücadele ederken, Morales ile onun partisi MAS, bu karşıdevrimci suçun ortaklarıyla bir anlaşma oluşturmaya çalışıyordu.

Yağmur ormanlarına gözünü dikmiş tarım tekkelleri, ordu ile polisin faşizan kanatları, Bolivya maden burjuvazisi ve Katolik Kilisesi, arkasına ABD emperyalizminin desteğini alarak, sözde başkan Jeanine Áñez'in ağzından "İncil'in Başkanlık Sarayı'na döndüğünü" ilan ederken, maden işçileri ve koka yaprağı toplayan kır emekçileri de mücadeleye atılarak kendi örgütlenmelerini oluşturmaya başladı.

Arjantin'in önde gelen medya organlarından *Clarín*, bu örgütlenmeleri "Lenin ile Troçki'nin sovyetlerine" benzetti. Bu son derece büyük bir abartı olsa da doğru bir devrimci politik önderlikle direniş hareketinin kazanabileceği mevziler, gerçekten de 1917'yi anımsatabilirdi.

Morales emekçi halkın bu direnişini desteklemek bir yana, onu yerd. El Alto ayaklanması bütün sıcaklığıyla sürerken aşağıdaki Tweet'i paylaştı:

"Büyük bir dikkatle halkımdan barışa saygı duymasını ve yasanın egemenliğini yok etmeyi amaçlayan şiddet gruplarına inanmamasını istiyorum. Bolivyalı erkek ve kadın kardeşlerimizle aramızda kavga edemeyiz. Bütün farklılıkların diyalog ve müzakereyle çözülmesine dönük olarak acil bir çağrı yapıyorum."

Morales diyalog çağrısı yaparken, sözde başkan Áñez çıkardığı bir kararnameyle, El Alto'daki isyancı işçilere ateş açılması yetkisini orduya tanıyordu. Dahası MAS'ın El Alto



temsilcilerinden Sergio Choque partinin darbecilerle görüşmelere başlatmaya niyetli olduğunu duyurdu. MAS milletvekili Omar Aguilar radyodan yaptığı açıklamada şu sözlere yer verdi: "Amacımız Jeanine Áñez tarafından yönetilen hükümeti engellemek değil, ülkeye barışı getirmek."

MAS attığı her adımda darbe yönetiminin meşrulaşmayı sürdürdü. Halbuki bu yönetimin tam da bu darbeci karakterinden dolayı politik olarak tanınmaması, işçilerin ve yerli halkın mücadele sırasında ihtiyaç duyduğu perspektifti

Morales darbecilerle anlaşma yolları arayıp, gelişen işçi mücadelelerini durdurabilmeyi isterken, Leninist politika yapılması gerekenin darbelere karşı birleşik işçi cephesi kurulması olduğunu öngörüyor.

General Kornilov devrimci işçileri kılıçtan geçirmek için 1917 Ağustosunda devrimin başkenti Petrograd'a doğru yola çıktığında, Lenin darbecilerle müzakere etmeyi düşünmedi. Aksine Sovyetlerde merkezilermiş olan işçiler arasında, politik önderliklerine bakılmaksızın bir birleşik cephe kurulmasını öngördü. Bu taktik neticesinde menşevik ve sosyal devrimci işçiler, bolşevik işçilerle omuz omuza darbeci genarali yenilgiye uğrattı. Bu kratik sürecin ardından işçilerin çoğunluğu bolşevik sloganların bayrağı altında toplandı: "Bütün iktidar sovyetlere!"

Lenin darbecilere karşı bu birleşik cephe taktiği ile Bolşevik Parti'nin sovyetlerde çoğunluğu elde etmesini sağladı. Ekim devrimine giden yol böyle açıldı.



2020'ye başlarken: Yeni yüzyılın sınıf mücadeleleri ve sosyalizmin yükselişi

Kaan Gündeş

Yeni girdiğimiz 2020'yle beraber İsa'nın doğumundan bu yana insanlığın içine girdiği üçüncü bin yılın ilk çeyreğinin sonlanmasına bir adım daha yaklaşacağız. Yeni yüzyılın ilk yirmi sene si arkasında, devrimci Marksist hareketin üzerine etraflıca düşünmesi ve dersler çıkarması gereken birçok ders bıraktı. Dünya proletaryası, bu derslerin işaret ettiği ilkelerin programatik derlenişine politik olarak yanıt verebilecek ve bu yanıtı işçi sınıfının bağrında inşa etme kapasitesi taşıyabilecek olan bir odağın var edilmesine yakıcı bir biçimde ih-

tiyaç hissetmeye devam ediyor.

Dünya solunun ezici bir çoğunluğunun, 1924-1925 döneminde Stalinist bürokrasinin muhafazakâr ve milliyetçi dışavurumlarının cenderesi altında aşamacı, sınıf işbirlikçi ve reformist refleksler kazanarak hızla sağa savrulmuş olması, ardından İkinci Paylaşım Savaşı'nın ertesinde aynı solun programlarından proletarya diktatörlüğü maddesini kaldırmaya başlaması ve son olarak 1991'deki dağılmadan sonra yapısal bir krize giren uluslararası sınıf bilincinin bu gerileyişinden faydalana-

rak arsız sosyal demokratlara veya yeni reformistlere evrimleşmiş olmaları, yeni yüzyılın daha önceki hiçbir çağda karşılaşılmayan çapta ve büyüklükte devrimci seferberliklere ev sahipliği yapıyor olmasıyla birleşik bir küme oluşturuyor.

Troçkizm 21. yüzyılın, tamamlanmamış 20. yüzyılın doğru- dan doğruya organik ve politik bir devamı olduğunun; 20. yüzyılın sosyal demokrat, sendikalist, Stalinist, Maoçu, Titocu veya Castrocu programları altında nihai çözümlerine ulaştırılamayan bütün toplumsal ve siyasal

sorunların, yarım bırakılmış bütün devrimci gündemlerin bu yüzyılda olağanca heybetleriyle kitlelerin karşısına dikildiğinin bilincinde.

Son süreçte isyan eden ülkelerin bir listesini burada yapmaya lüzum yok. Bu tablonun açık ve net olarak gösterdiği en biricik gerçeklik, kitlelerin, insanlık tarihinde eşi benzeri olmayan bir sosyal eşitsizliğin ve bu eşitsizliği var eden kapitalist üretim-bölüşüm ilişkilerinin karşısına, kelimenin gerçek anlamıyla çıplak elleriyle çıkmış oldukları ve neoliberal barbarlıkla yüzleşirken bir sosyalist programla silahlanmaya acil olarak gereksinim duyduklarıdır.

Çok değil, yaklaşık 30 sene önce insanlık tarihinin son momentine ulaştığını; ancak bu momentin -Hegel'in iddiasının aksine- Prusya bürokrasisi veya sosyalizm değil, liberal demokrasi olduğunu ilan eden, tarihin teleolojik bir sonunun yaşanmakta olduğunu duyuran Francis Fukuyama, 2018'in Ekim ayında "Karl Marx'ın söylediği birtakım şeylerin doğru çıktığını" ve "sosyalizmin geri gelmesinin gerekli olduğunu" dile getirdi. (1)

İngiltere'de Jeremy Corbyn önderliğindeki reformist ve sınıf işbirlikçi İşçi Partisi, yaklaşan seçimler için bir kamulaştırma programı açıkladığında, anketler ada egemen bloklarını tedirgin edici sonuçlarla bezendi: İngiltere halkının %83'ü suyun, %77'si elektriğin, yine %77'si gazın ve %76'sı da demiryollarının kamulaştırılması gerektiğine inanıyor. (2)

ABD'de durum daha "vahim". Komünizmin Kurbanlarını Anma Kuruluşu'nun 2020'deki se-

çimlerde oluşacak tabloya dair bir öngöründe bulunabilmek için gerçekleştirdiği anketlerin neticesinde, 23 ile 38 yaş arasındaki demografik kesimin %70'inin bir sosyaliste oy verme eğiliminde olduğunu; %36'sının komünizmi ideal bir toplumsal örgütlenme olarak gördüğünü; %22'sinin özel mülkiyetin yok edilmesi gerektiğini düşündüğünü; %45'inin üniversite eğitiminin parasız olması gerektiğini savunduğunu ve %27'sinin de dünyaya birincil tehdit olarak Trump'ı gördüğünü ortaya çıkardı. (3)

ABD'de uzun süredir yükselme trendinde olan sosyalist fikirler Donald Trump'ı tedirgin etmiş olacak ki, kendisi 9 ay önce yaptığı bir konuşma sırasında kürsüden, ulusal kanalların kameralarına doğru "ABD asla sosyalist bir ülke olmayacak!" diyerek haykırdı. *The Daily Beast* gazetesinin Trump'ın yakın danışman çevresinden aktardığı bir habere göre, başkanı 2020 seçimlerinde en korkutan olgu, ABD'li kitlelerin "bedava şeylere" (eğitim, sağlık ve benzeri), yani sosyalizmin taleplerine dönük olarak gösterdikleri ilgi. (4) Trump'ın kaygısı haksız değil; Gallup anket verileri 18 ile 34 yaş arasındaki seçmenlerin %58'inin ABD'nin sosyalist olması gerektiğini düşündüğünü gösteriyor. (5)

Avrupa'ya dönecek olursak; 2012'den 2018'e dek Almanya'da Federal Anayasayı Koruma Dairesi başkanlığı yapan, Alman İstihbarat Topluluğu'nda görev alan, Alman faşizminin yeni dönem kamu figürlerinden Hans-Georg Maaßen da sosyalizme dönük histerik bir alarm görevi üstlenmeye kalkıştı. Kendisi geçtiğimiz günlerde "sosyalizm tehlikesinin hafife alındığı-

nı" deklare etti.

Milyarder bir iş adamı, *hedge* fon yöneticisi ve yatırım şirketi sahibi Ray Dalio, 2019'un Kasım ayının başında yaptığı bir söyleşide, "dünyanın çığına döndüğünü ve sistemin çökmüş olduğunu" ve "gelir dağılımı arasındaki uçurum kapanmazsa şiddetli bir devrimle karşılaşacağını" duyurdu. (6) Dalio politikacılara yaptığı çağrıda hızlı bir biçimde önlemler alınması gerektiğini, yoksa herkesin birbirini öldüreceğini kaydetti.

Bütün bu parçalı örneklerin işaret ettiği eğilim, uluslararası sınıflar mücadelesinin 21. yüzyılda yaşadığı şiddetlenme ve derinleşme eğiliminin, artan oranlarda dünya işçi sınıfını politize ettiği ve emperyalizmi kaygılandırdığıdır.

Uluslararası bir dalga olarak, kapitalizmin doğurduğu toplumsal eşitsizliğin maddi sonuçlarından bunalan yığınların ayaklanması, sosyalizm isminin ayağa kalkmaya başlayarak üstündeki tozu silkelemesi bir tepki olarak demokratik cevaplarla ve parlamenter çözüm arayışlarıyla karşılaşmayacak, karşılaşmıyor. Kapitalist devletler ve despotikleşme eğilimindeki neoliberal rejimler, her yerde ve her anda kitlelerin karşısına anayasal metinlerle değil, polisiye ve askerî aparatların yoğun şiddetiyle çıkıyor.

Devrimci seferberlikler karşısında solun kendi içinde yaşanan ayrışmalar ise vahim bir manzara işaret ediyor. Solun özellikle Arap devrimci süreçlerine dönük olarak gösterdiği refleksi, ayaklanan yığınların nesnel olarak devrimci bir karakter taşıyan sosyal mücadelelerine sınıf bilinçli bir perspektif üzerinden yaklaşmak

veya müdahale etmek değil, bu yığınların hatalı bilinç durumlarının bir engel olarak mutlaklaştırılması ve kitlelerin mücadelelerinin, baş gösteren yabancı sınıf sapmalarını bahane ederek, kriminalize edilmesiydi. Nesnel devrimci gelişimlere bu tip bir sekterizmle, hastalıklı komploculukla veya ultimatomcu sağcılıkla yaklaşanların, 21. yüzyılın yeni devrimleri ve devrimci ayaklanmalarını iktidara taşıyabilecek politik kapasiteye sahip olmadıkları açıktır.

Yükselen sınıflar mücadelesinin kendi mantıksal programatik sonuçlarına ulaşabilmesinin; yani proletarya diktatörlüğü perspektifinin iktidarı fethedebilmesinin koşulları, bunu yapabilecek olan bir siyasal önderliğin yaratımında yatmaktadır. Ancak böylesine bir önderliğin yaratımı gökyüzünden düşmez ve 21. yüzyılın yeni devrimlerinin oluşturduğu dalgaya, metodik bir bağlılık sahibi olmaksızın teslim olunmasının neticesinde var edilemez. Bu önderliğin somut bir devrimci alternatif olarak bina edilmesi, onun programatik oluşumunun geçtiğimiz yüzyılın tarihsel ve siyasal dersleriyle yoğrulmasını gerekli kılar. İçinde proleter ve yarı-proleter kitleleri iktidara taşıyacak olan ilkesel belirlemelerin olduğu bu derslerin teorik omurgasını, aşağıdaki maddeler oluşturmaktadır:

Marx ve Engels tarafından 19. yüzyılda kapsamlı bir biçimde ortaya konan bilimsel sosyalizm öğretisinin metodolojik temellerinin ve özellikle dönemin sol içi diğer oportünist akımlarının karşısında konumlanan politik ilkelerinin benimsenmesi.

20. yüzyılın başında Lenin'in geliştirdiği bir konsept olarak sa-

vaşçı öncü işçi partisi kategorisinin var edilmesinin yaşamsal bir zorunluluk olarak ele alınması.

Yine Lenin'le beraber Troçki, Gramsci, Luxemburg, Liebknecht gibilerinin temsil ettiği Zimmerwald buluşmasının, 1914'te Birinci Paylaşım Savaşı'nın ertesinde şaha kalkan sosyal demokrasinin sağ kanadına dönük verdiği mücadelenin teorik sonuçlarını sahiplenmek.

Yüzyıl başında Troçki'nin tarihsel bir gelişim yasası olarak keşfettiği ve programlaştırdığı, sömürge, yarı sömürge ve bağımlı kapitalist ülkelerdeki devrimlerin demokratik ve sosyalist görevlerinin iç içe geçişliğini vurgulayan ve böylece ulusal-yerel burjuvaziye veya burjuva sektörlerine herhangi bir ilerilik payesinin atfedilmesini engelleyen sürekli devrim perspektifinin pusula olarak sahiplenilmesi

Üçüncü Enternasyonal'in ilk dört kongresinde çerçevesi çizilen, çeşitli konularda komünizmin yaklaşımını özetleyen politik ilkelerin programın kurucu unsurları olarak benimsenmesi.

Önce Troçki'nin önderliğindeki Rus Sol Muhalefetinin, sonra Uluslararası Sol Muhalefet'in, ertesinde de Dördüncü Enternasyonal'in Stalinizm'in ve Stalinist bürokrasinin işçi sınıfına karşı işlediği politik günahların derslerini teorikleştiren geleneğinin ve dünya Troçkist hareketinin, tarihin bu en revizyonist ve hain akımına karşı verdiği kahramanca mücadelenin devrimci Marksist sonuçlarının bayrak edinilmesi.

1938 ile 1953 arasında Dördüncü Enternasyonal kongrelerinin, konferanslarının ve yeraltı sekreterlik buluşmalarının ortaya koyduğu ve 20. yüzyıl kapi-

talizminin, yeni emperyalist güç olarak ABD'nin konumunun, sömürge ve yarı sömürge devrimlerinin niteliğinin, sosyalist devrimin önündeki öznel ve nesnel engellerin neler olduğunun, işçi demokrasisi programının ve Doğu Avrupadaki tampon işçi devletlerinin karakterinin aydınlatıldığı siyasal metinlerin sahiplenilmesi.

1953 ile 1963 arasında hayatını sürdüren Uluslararası Komite'nin Pablocu revizyonizme karşı ayrı ayrı bütün ülkelerde bağımsız Troçkist işçi partilerinin inşa edilmesini savunan ortodoks yaklaşımının sahiplenilmesi.

Nahuel Moreno önderliğindeki hareketin 20. yüzyılın ikinci yarısında, Mandelci yeni öncü teorisine karşı Leninist partinin temel ilkelerini muhafaza eden, Lambertizm'in Mitterand hükümetine uyarlanma politikasına karşı sınıf işbirlikçi sol hükümetlere dönük ortodoks Troçkist hattı ileri taşıyan, Geçiş Programı'nın güncellenmesini içeren ve Amerikan SWP'sinin federatif Enternasyonal anlayışına karşı en temel noktalarında demokratik merkezîyetçi yapıyı savunan bir proleter enternasyonalizmini yeniden üreten ve koruyan yönünün içselleştirilmesi.

Ancak bu dünya tarihsel olayların sonuçlarının teorik ve politik meyvelerini eylem programında kristalize ederek kendini bu militan materyalist perspektifle silahlandıran bir parti, yeni devrimci dalganın ve yükselen sosyalizm kültürünün nihai zaferini garanti edebilir. Bu ilkesel zeminin metodik olarak karşısında konumlanan herhangi bir akım veya önderlik, kendi niyetlerinin gerçek karakterin-

den bağımsız olarak, devrimci yükselişin şu veya bu noktasında devrimci olmayan veya karşı-devrimci bir rol üstlenecektir.

21. yüzyıl kendi içinde iki mantıksal sonuca ulaşabilir: Ya kapitalist barbarlık doğayı ve insanın üretici kültürünü yok edici toplumsal var oluşunun derinleşmesiyle insanlığı ve biyolojik yaşam örtüsünü bir felaketle sonuçlanacak olan mevcut gidişatın esiri yapmayı sürdürecektir, ya da dünya işçilerini ve yoksullarını merkezine çeken bir sosyalist kurtuluş ve inşa programı, merkezi ve bilimsel bir ekonomik planlama gibi insanlık tarihinin en rasyonel ve özgürleştirici keşiflerini yeni toplumsal işleyişin anahtar noktaları kılarak, tarihin yeni bir sayfasının açılışını örgütleyecektir.

Sorunun bu biçimde ortaya konması, okuyucuyu ikna etmek uğruna potansiyel olarak hazırda bekleyen bir kıyamet senaryosunun abartılması değildir. İnsan bilincinin inkara eğilimli doğasına rağmen, kapitalizmin üç yüzyıllık egemenliği, insanlığı bir uçurumun kenarına dek geçekten de taşımıştır. Bu açık gerçeğin bilinciyle görevlerinin büyüklüğünün siyasal olarak farkında olmayan ve bundan dolayı devrimci gerçekçilikten koparak, bugünün göstermelik ve hareketçi başarıları uğruna yarının inşasını tehlikeye atan anlayışların iflas üzerine iflas yaşayacağı açıktır.

Yüzyılımızın derinleştirdiği tarihsel krizlere bu çerçevede dahilinde yaklaşıldığında, Troçkist programın yeni devrimci süreçler içindeki rolünün vurgulanması, anlamsız bir nostalji veya sekterizm olarak anlaşılmaktan çıkacak ve zorunlu bir Ekimci

önkoşul olarak hak ettiği tarihsel anlam içinde objektif bir şekilde değerlendirilecektir.

Yeni yıl yaklaşırken ve hiç şüphe yok ki bu yeni yılla beraber dünya sınıflar mücadelesinin yeni bir yükselişi ve radikalize oluşu bizleri beklerken, 21. yüzyılın yalnızca ilk yirmi senesine sığmayı başaran onlarca devrimi, karşıdevrimi, seferberliği ve ayaklanmayı, iç savaşı, savaşı ve ekonomik krizi düşünmekte fayda var.

20. yüzyılı kana boyayan olguların, bu yüzyılın sınıf dinamiklerinin çatışmalı doğasının nihayetine erdirelememiş olmasından dolayı yaşandığını anlayamayıp 21. yüzyılı ondan kopuk olarak ele alanlar; bu yüzyılın Mars'a gitmesi planlanan Tesla arabaları eşliğinde vuku bulacak olan bir refah ve teknolojik devrim çağı olduğunu/olacağını düşleyenler, bu hülyaların çağdaş kapitalizmin zorba hükmü altında parçalanmasına tanık olacaklar. Yine de hiç şüphe yok ki, 21. yüzyıl, takip etmiş olduğu kardeşi gibi, bir devrimler yüzyılı olacak. Bizleri bekleyen ve hatta bizleri şimdiden hazırlıksız bir biçimde kısıvrak yakalamış olan bu büyük kalkışmalar momentine ne oranda programatik yön verebileceğimiz, onu ne oranda siyasal olarak anlayabileceğimize ve geliştirebileceğimize bağlı.

Tarihsel bir açıdan ele alındığında, bir egemen sınıf olarak burjuvazinin devrilmesi, insanlık için daha önce bu denli büyük bir olumlu olanaklar silsilesinin kapısının aralanması anlamına gelmiyordu. Ve yine tarihsel bağlamda ele alındığında, dünyaya yapılmış bir parazit olarak burjuvazinin devril-

mesinin başarılabilmesi, daha önce hiç bu denli felaketlere ulaşabilecek olan bir yok oluş sürecinin kapısının aralanması olarak okunamıyordu. Artık bu ikisi de gündemde. Ve bu yol ayrımını göremeyip onu inkar edenler veya yol ayrımının farkına varıp gerekli bilimsel araçlarını üretmeyenler, yol ayrımının kendisi tarafından yok edilmeye mahkumlar. İnsanlığın kendisini ve geleceğini, kapitalizmin veya herhangi bir sınıflı toplum varyantının kısıtlayıcı ve sömürücü kısıkları altında kalmadan gerçekleştirmesinin politik eylem programı olarak Troçkizm, 2020'ye bu bilinçle girme ve yeni yüzyıla bu perspektifle hazırlanmalıdır.

Dipnotlar:

1.) Bkz. Francis Fukuyama interview: "Socialism ought to come back": <https://www.newstatesman.com/culture/observations/2018/10/francis-fukuyama-interview-socialism-ought-come-back>

2.) Bkz. Jeremy Corbyn's nationalisation plans are music to ears of public: https://www.theguardian.com/business/2017/oct/01/jeremy-corbyn-nationalisation-plans-voters-tired-free-markets?CMP=share_btn_fb&fbclid=IwAR1cP23X5ArYO5w_hHROSwsT0GdVswzhe1AL_fDceQTC-CVg-2Zd8NF_hE

3.) Bkz. More than a third of millennials polled approve of communism: https://www.marketwatch.com/story/for-millennials-socialism-and-communism-are-hot-capitalism-is-not-2019-10-28?fbclid=IwAR1ByH9y6_2hGSgalVngQGILWIS_dBKudm-mv_-nqvssLCK8mtAvXh2S4

4.) Bkz. Trump is secretly worried the kids love socialism: <https://www.vanityfair.com/news/2019/09/donald-trump-socialism-2020>

5.) Agy.

6.) Bkz. Ray Dalio: tackle inequality or face a violent revolution: <https://www.ft.com/content/66fd4626-ffe4-11e9-b7bc-f3fa4e77dd47>



Kızıl Ekim'e giden yol: Rus devrimcileri hangi şartlarda savaştı

Murat Yakın

Bana umut veren şey, tam olarak bu umutsuz durumdur...

K. Marks

Moskova'nın merkezinde Lenina caddesi 55 numarada bir meyve toptancısı... Adı "Kalandadze Kafkas meyveleri". Sovyetler Birliğinin son günlerinde hâlâ varlığını sürdüren bu tarihi dükkanın gıcırtılı ahşap merdivenleri, insanın içini ürperten karanlık bir depoya açıyordu. Giriş kapısı renkli bir Kafkas halısı ile gizlenmiş bu arka depo, yıllar boyunca Bolşeviklerin etkili yerel basım merkezlerinden biri olmuştu.

Elektrikle aydınlatılarak bir basımevine dönüştürülen bu mekanda Amerikan malı bir baskı makinası kullanılıyor, basılmış materyaller "Kafkas mey-

veleri" kutuları içinde dağıtmak üzere dışarı çıkartılıyordu. Moskova'daki Çarlık gizli servisi Ohrana'nın genel merkezinin tam karşısındaki bu depoda basılan Marksist dergi ve işyeri bültenleri yıllar boyunca devrimci ateşi tutuşturan kıvılcımlara dönüşeceklerdir.

Çarlık Rusyası, geniş ve çeşitlilik gösteren bir coğrafyaya ve çok kimlikli bir topluma hükmetmekteydi. Otokrasi olarak adlandırılan bir baskıcı rejim ile yönetilmekte ve bu rejim gücünü üç temel olgudan almaktaydı; ekonominin geriliği, burjuvazinin zayıflığı ve bölgedeki rakip güçlerle sürdürülen askerileşmiş rekabet koşulları.

Özellikle tarımda kullanılan ilkel teknikler, kırdaki muazzam yoksulluk ve zayıf alt yapı nede-

niyle, bu devasa imparatorluğu ayakta ve bir arada tutmak için gerekli kaynaklar, ancak ve ancak olağanüstü acımasız bir rejim tarafından biriktirilebilirdi. Hiç kuşku yok ki, çarlık rejimini ateşleyen yakıt, köylülerin kanıydı.

Öte yandan, en ufak bir demokratik alana yaşam hakkı tanımayan bu baskıcı rejim, durağan bir kent hayatı, kültürel gerilik, dini taassupla toplumu kuşatıyordu. Rus devriminin ilk isyancı kuşakları, bu gerilik düz-



Iskra gazetesi



1917 kışında Petrograd ekme kuyruğu

lemi ile en ileri sanayi hamlesinin sonucu olan yeni üniversiteler, yabancı eserler, yeni bilimsel keşifler ve tekniklerin patlamalı bileşiminden doğacaklardı.

Romanovlar hanedanının son temsilcisi, 2. Nikolay'a gelince; Troçki'ye göre o önyargı ve batıl itikatlara gömülmüş, duygusuz ve zayıf karakterli bir kişilikten ibaretti. 20. yüzyılın başında, hâlâ ortaçağdaki ataları gibi askeri birliklerini elindeki dini tasvirleri sallayarak selamlayan ve mukaddes elmalardan yiyen bu zat, eşiyile beraber Rasputin adlı bir üfürükçünün kuklası durumundaydı.

Yabancılar Rusya'nın ihtiyaç duyduğu sermayenin 1890'da üçte birini, 1900 yılının başında ise yaklaşık yarısını temin etmekteydiler. Bu yabancı sermaye akışı, temelde ülkenin demiryolu hamlesinin inşası ve diğer ağır sanayi kollarının -başta demir çelik, makina endüstrisi ve kömür olmak üzere- finansmanını güvence altına almaktaydı. Yeni gelişen Rus sanayisinin çepe-

ri tümüyle, sonradan büyük Rus devrimcisi Troçki tarafından geliştirilecek eşitsiz ve bileşik gelişme" yasası tarafından biçimlendirmişti desek yanılmış olmayız.

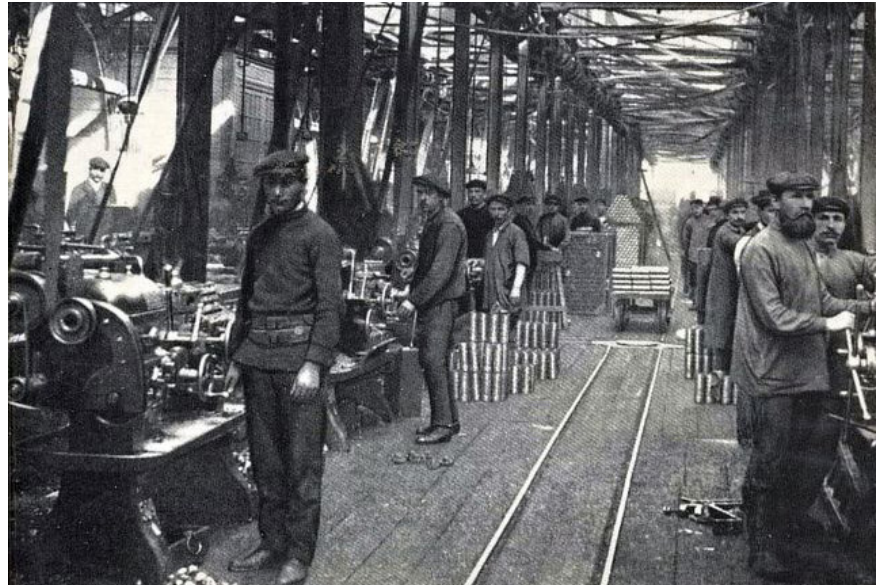
Rus halkının beşte dördü topraktan geçiniyor olabilirdi ama aynı zamanda gecikmiş ve esas olarak bir dizi kentte yoğunlaşmış Rus ağır sanayisi de döneminin en ileri örneklerini oluşturuyordu. Dahası, geçen yüz-

yılın başında 1.000'den fazla işçi çalıştırılan dev işletmelerin oranı ABD'de %18 iken, Rusya'da bu oran %41 civarındaydı.

Ülkede serpilen yeni sanayi, esas olarak üç merkezde yoğunlaşmıştı; metal, silah ve makina sanayisi temelli St. Petersburg, kimyasal, maden ve tekstil yoğunluklu Moskova, demir-çelik endüstrisi ve kömür ağırlıklı Ukrayna'daki Donbass. Bu listeye hiç kuşkusuz yeni bir endüstriyel güç olarak parlayan petrol sanayisine dayalı Kafkasya Bakü bölgesini de eklemeliyiz.

Rusya'nın maça 2-0 geriden başlayan "sanayi devrimi" baş döndürücü bir hız kazandıkça, "eşitsiz ve bileşik gelişme" yasasının acımasız kuralları kendini iyiden iyiye belli etmeye başlıyordu; otokratik Çarlık rejimi bir "büyük güç" olmanın gerekleriyle kendi ekonomik, politik ve kültürel geriliğinden kaynaklı sınırlarını zorlarken, her defasında ekonomik, kültürel ve toplumsal az gelişmişliğinin acımasız duvarlarına çarpmaktaydı.

Rusya'da kitlesel bir devrimci partinin ilksel hazırlıkları, dağı-



Putilov fabrikası on binlerce işçinin çalıştığı dev bir sanayi kompleksiydi



Putilov fabrikasında mesai sonu

nık duran ve gevşek bölgesel birlikler olarak kurulan yerel işçi çevreleri üzerinden şekillenmişti. Ülke sathında dağınık durumdaki ilk devrimci Marksist çevreler, merkezi bir örgütlenmenin kolları olarak değil, ayrı ayrı, toplumsal mücadeleler içinde geliştiler. 1883 yılında St. Petersburg'da Plehanov önderliğinde kurulan "Emeğin Kurtuluşu" gurubundan, 1898 yılında bir araya gelen delegelerce kurulan bir çatı örgüt olacak Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne (RSDİP) ve bu parti içinden 1902 yılına dek farklı bir eğilim olarak belirginleşerek ayrışacak "Bolşevizme" doğrusal bir çizgi izlenmedi.

Lenin'in Iskra gazetesi bağlamında yürüttüğü ünlü tartışma, bu nedenle bir kırılma noktasını işaret etmektedir. Rus devrimi tarihindeki ünlü Menşevik/Bolşevik ayrımıyla sonuçlanan bu tartışma aynı zamanda Leninist parti anlayışının özünü oluşturur. Bu öneri, işçi sınıfı içinde çarlığa karşı ayaklanmaya kendini adanmış bir devrimciler ağı inşası önerisidir ve dönemin uluslararası eğilimlerini yansıtan diğer reformist sosyalist ve sosyal demokrat kesimlerden dikkatle

ayrıştırılmıştır.

Kuşkusuz, 1902'de açığa çıkan ve ancak 1917 yılında bütünüyle yapılmış hale gelecek özgün bir deneyim olarak Bolşevik Parti, bir önceki çağın, dünya proletaryasının elli yıllık yükselişinin ve zaferlerinin bir sonucuydu. Açıkça emsali olan sosyal demokrat partilerin birikimleriyle yoğrulmuştu hamuru, ama devrimler çağının zayıf halkası Rusya'nın özgünlükleriydi asıl onu farklı şekillendiren.

Bu partiyi ve militanlarını büyük devrimler ve devrimci sefer-

berlikler biçimlendirmişti. İkinci Enternasyonal'in -sonradan sınıf işbirlikçilik batağına sürüklenecek olsa da- devasa kitle etkisine sahip partileri; Avrupa ve ABD'deki kitlesel sendikalaşma deneyimleri; özellikle Rusya, İspanya ve Almanya'da yükselen radikal bir işçi sınıfı kültürünün varlığı; telgraf ve demiryolu sistemleri; Rus-Japon savaşının yıkımı; 1905'devriminin beklenmedik sarsıntısı ve 1917 Şubat devrimi olmaksızın, bu kesinlikle emsallerinden köklü bir biçimde ayrı parti modelini yorumlayabilmek olanaksız olur.

Bu partinin tarihine yönelik bütünlüklü bir bakış, karşımıza farklı tarihsel uğraklarda, farklı ihtiyaçlara yanıt geliştirme arayışıyla sürekli biçim değiştiren, dinamik bir örgütsel yapıyı ve özel ve adanmış bir devrimci tipini öne çıkarır.

En zorlu koşullar altında bile, farklı görüşlerin ve eğilimlerin ortaya konduğu, temsilcilerin seçildiği gibi geri çağrılabilirdiği, üyelerine özgüven ve inisiyatif veren bir tür parti modelidir bu. Üyeleri yalnızca partinin politik



Vladimir İliç Ulyanov - Lenin

yönelişine ve iç disiplinine mutlak olarak bağlanmayı isteyenlerden oluşur.

Yayın

Bolşevizme uzanan izlek, uzun bir evrimin, Rusya koşullarının özgünlüklerinin ama esas olarak uluslararası devrimci bir işçi hareketinin Rusya'daki bir iz düşümünün sonucuydu. Devrimci yayın konusu ise, Rusya koşullarında, RSDİP içindeki bir çok akımdan Bolşevikleri farklılaştıracak bir araca dönüşecekti.

Zira, pek çok aracı eşgüdümlü olarak kullansa da Bolşevik parti modelinin dağınık mücadeleleri, erişilmez gözükten coğrafyaları, farklı dinamikleri bütünleştirmeye odaklı bir temel aygıtı vardı: Gazete...

Gazete yalıtılmış kalan mücadeleler arasında bir iletişim ağı kurmaya, mücadeleleri birleştirmeye, dahası en geri düzeydeki ücret mücadelelerinden başlayarak, toplumsal mücadeledeki tüm eğilimleri algılanabilir kılmaya odaklıydı.

İşyerlerinden gelen haberler, grev ve mücadele istatistikleri, kadınların mücadeleleri, kitlelerdeki bilinç sıçramalarını temsil edebilecek en ufak bir bilgi kırıntısı bu yayının temel enerji kaynağıydı. İşyeri sorunları bizzat işçiler tarafından kaleme alınıyor, deneyimli bir kadro, metnin oluşum sürecine eşlik ediyordu. Bu yöntem hem işçinin politikleştirilmesine katkı sunuyor hem de devrimcinin işçi sınıfının gerçekliğine tanık olmasını sağlıyordu.

Hedef, işçi sınıfının öncülerini yeni kavramlarla, araçlarla, taleplerle sürekli besleyerek, onları radikalleştirmek, eklemlemek ve kapitalizmden kopuş doğrultusunda örgütlemektir.



Iskra gazetesinin uluslararası dağıtım yolu haritası

Peki Rus çarlığının yasal alana fırsat tanımayan baskı koşulları düşünüldüğünde yayın şebekesi nasıl çalışıyordu? Az sayıda devrimcinin hatıratından ve Rus gizli servisi Okhrana'nın raporlarından manzaryı resmetmek mümkün; Merkez yayın organı yurt dışında basılıyor ve daha sonra ülke içinde diğer broşür vb. materyallerle birlikte teksir makineleriyle çoğaltılıyordu. Ardından gizli bölge birimlerince desteler halinde militanlara paylaştırılıyor, hedef fabrika, işyerleri ve sokaklarda 3 dakikayı aşmıyacak sürelerde dağıtılıyordu.

Dağıtıcıların yanı sıra bir dizi gözlemci de dağıtıma eşlik etmekteydi. Bu gözlemciler, dağıtılan materyale halkın tepkisini değerlendirmekte ve üst birimlere bilinç evrimiyle ilgili değerlendirmelerde kullanılacak veriler iletmekle yükümlüydüler.

Merkez yayın organı ve devrimci materyaller, başlangıçta Polonya'da dönemin Rus-Alman sınırından, daha ilerde ise Rus-Finlandiya sınırından so-

kulsa da çalışmanın gelişmesi Mısır'dan Osmanlı topraklarına uzanan karmaşık bir dağıtım ağı üzerinden ülke içine yayın sokulması sürecini beraberinde getirdi. Yayın bir kez sınırdan sokulunca, özel tasarlanmış nakliye kutuları, gizli bölmeleri olan bavullar hatta fotoğraf çerçeveleri içinde grama-ji düşük kağıtlar kullanılarak Rus sanayi şehirlerindeki birimlere ulaştırılmaya çalışılıyordu.

Bolşevikler sanılanın aksine yeni bir yayın politikası keşfetmemişlerdi. Yaptıkları, Alman partisinin esinlendikleri modeli devrimci bir inşa doğrultusunda Rusya'daki otokrasi koşullarına uyarlamaktan ibaretti. 1917 yılında Bolşevik parti toplumun kılcal damarlarına dokunan yüzlerce dergi ve yerel gazeteden oluşan bir yeraltı şebekesi ile toplumla iletişim halindeydi.

Yeni dönemin "Yeni İnsanlara" gereksinimi vardı ve bu insanlar ortaya çıkmaya başlamışlardı bile. İç sürtüşmelerle yıpranmış ve düşünceler üzerine kafa patlatmalarla eylemsiz duruma gelmiş, felç olmuş liberal idealistlerin yerini,



İşçi kökenli Bolşevik devrimci Victor Nogin'e ait Okhrana kayıtları

sinirleri güçlü, düş güçleri sağlıklı gerçek insanlar almaktaydı... - Nikolay Dobrolyubov

Devrimciler: "Komitet"

Riskli bir işti Rus çarlığında devrimci olmak, açık örgütlenmelere inatçı Okhrana muhbirleri sızıyor, kaçak yaşamak, kılık değiştirmek hayatın sıradan parçalarına dönüşüyordu. Komitet adı verilen birimler siyasal faaliyetin temeliydi. Dikkat ve yapılan işe yoğunlaşma bir zorunluluktan, zira amatörce bir hata toplu tutuklamalara yol açabiliyordu.

Bolşeviklerin geliştirdiği parti modeli, esas olarak işçi sınıfının en yoksul kesimlerine hitap etmekteydi. Yine de toplumun her kesiminden insan katılıyordu bu partinin saflarına. Devlet desteği ile kurulmuş hayli gelişkin bir metal fabrikasından bir işçi, Fransız kökenli bir fabrikatörün eşi, Polonyalı bir toprak sahibinin oğlu, İsveç kökenli Yahudi bir oymacı ve bir ayakkabıcı ai-

lesinin çocuğu... (Sırasıyla, Nikolay Podvoiski, Inessa Armand, Feliks Edmundoviç Dzerjinski, Yakov Sverdlov.)

Kararlılıkları ve tüm enerjilerini tek bir hedefe yoğunlaştırmak en belirgin özellikleriydi. Mücadelenin çetin oluşu, çelikten bir sinir yapısına sahip olmayı gerektiriyordu. Başladıkları işi bitirmeleri ve disiplinleriyle tanınıyorlardı. Rusyalıydılar, lakin sürgün edildikleri yere yabancı-

laştıklarına şahit olunmamıştır. Sürgüne gitmeyenine, yolu hapis düşmeyenine rastlanmamıştır.

Var sayılanın aksine hayata karşı son derece iyimser oldukları gibi bireysel yanları gelişkindir bu erkek ve kadınların. Pek çok tanıklıkla altı çizili neşeleri de çok sayıda kaynaktan beslenir. Çoğu ağır görevlerin altından kendi başlarına kalkmakta uzmandırlar. Çoğu durumda başka şansları da yoktur zira. Var sayılanın aksine, olağanüstü şartların biçimlendirdiği son derece sıradan kadınlardan ve erkeklerden söz ediyoruz aslında.

Bolşevik Parti neden yaşamsal bir işlev görmüştü?

Ekim devrimi iki bakımdan bir istisnaydı. Zira hem kapitalizmi mülksüzleştirmeyi başarmış hem de Bolşevik parti gibi programatik açıdan devrimci ve açıkça enternasyonalist bir parti tarafından yönetilmişti.

Sonrasında çok sayıda devrim yaşansa da tarihte bu iki faktörün bileşimiyle oluşmuş devrimci ve enternasyonalist bir zemine hiç bir zaman ulaşamadı.

Çağdaşlarından farklı olarak, sınıf mücadelesi ve devrimin, bu çağda dünya ölçeğinde bir ger-



Bolşevik devrimci Maria d'Alessia Prokofiewa'nın Okhrana kaydından



Petrograd 1917

çeklik kazanmış olduğuna inanan tipte bir partiydi bu. Bu partinin taraftarları açısından bu çağda tüm olaylar, ulusal değil uluslararası ölçekte ve dünya devrimi ya da karşıdevrimi diyalektiği içinde kavranmaktaydı.

Bu parti son derece özgün koşulların bir ürünüydü. Zira yasal faaliyetin ya imkansız ya da şiddetle bastırılan kesintili bir karakter taşıdığı Çarlık Rusyası'nda biçimlendi. Daha ilginç ülkedeki siyasal atmosfer reformist bir politikaya da yaşam alanı bırakmıyordu. Lenin'in, çelik bir disipline sahip gizli örgütü, bu şartlar altında kitlelerle sıkı bağların geliştirilmesi için tasarlamıştı.

Çarlık rejiminden gerçekten kurtulabilmenin yegane yolu işçiler ve köylülerin gerçekleştireceği bir devrimci seçenektir. Bolşevik parti bu nedenlerle başından itibaren üst düzeyde merkezileşmiş bir savaş örgütü, profesyonel devrimcilerden oluşan bir devrimci işçi partisi olarak şekillendi ve emsallerinden ayrıştı.

Şartlar zorludur dedik. Yüz yıl önce Rusya'da üniversiteye gidebilenler nüfusun çok küçük bir azınlığıdır. Rus işçilerinin çoğunluğunu okuma-yazma bilmez. Üstelik aşırı derecede din-

dardırlar. Hakim Ortodoks inancın yanı sıra bir çok farklı cemaate bölünmüş, çok parçalı bir durumdadırlar. Milliyetçilik, Yahudi düşmanlığı ve cinsiyetçilik kuşatması altındadırlar.

Bu şartlar altında Bolşevik Parti başından enternasyonalist olmaya yazgılı gibidir. Bir halklar hapishanesi olarak anılan baskıcı Rus çarlığından tüm milletler adeta temsil halindedir partide: Ruslar, Gürcüler, Litvanyalılar,

Fransızlar, Ermeniler, Polonyalılar, Ukraynalılar, ama en çok Yahudiler bulunur... Radek, Sverdlov, Piatnitsky, Joffe, Troçki, Uritskiy, Zinovyev ilk akla gelen Yahudi kökenlilerdir.

-Foto10- Petrograd işçi ve asker sovyeti toplantı halinde

Bu partinin önderliği açısından 1917 yılında gerçekleşecek "Kızıl Ekim", yani Rus devrimi, dünya sosyalist devriminin bir ilk aşamasıydı. Bu nedenle onlar için temel sorun, -İkinci Enternasyonal'in yaşatmış olduğu ihanetin ardından- dünyadaki tüm enternasyonalistleri bir araya getirecek uluslararası bir devrimci önderliğin inşasıydı. Kendilerini de böyle bir inşanın açıkça bir tarafı olarak görüyorlardı.

Bu içgörü olmaksızın ne Üçüncü Enternasyonal'in kurulması ne de uluslararası sosyalist devrimi ilerletmek mümkün olamazdı.



Petrograd işçi ve asker sovyeti toplantı halinde

